Research Article / Araştırma Makalesi

https://academicopinion.org/

Finansal Küreselleşme ve Küresel Finansal Mimarinin Yeniden Yapılandırılması

Financial Globalization and the Restructuring of the Global Financial Architecture

Şükrü DEMİRCİ[1] Nadir EROĞLU[2]

[1] Marmara Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, sdemirci93@hotmail.com

[2]Marmara Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, neroglu@marmara.edu.tr

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrası, Bretton Woods Anlaşması ile kurulan IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar finansal küreselleşme ve yönetişimde önemli rol oynamıştır. Ancak, özellikle 1997 ve 2008 krizleri mevcut finansal mimarinin yetersizliğini ortaya koymuştur. 1999 yılında G-7 Köln Zirvesi ile küresel finansal mimarinin yeniden şekillendirilmesi süreci başlamış, 2008 kriziyle birlikte ise G-20'nin öncülüğünde küresel finansal sistemin yeniden inşası süreci devam etmektedir. Küresel finansal sistemin yeniden inşasında Bretton Woods kurumları olan IMF ve Dünya Bankası'nın reforme edilmesi de önemli bir yere sahiptir. Bu reformlar, çok kutuplu dünya düzeni, Küresel Güney ülkelerinin ağırlığı, teknolojik gelişmeler ve iklim değişikliği gibi faktörlerin etkisi altında sürdürülmektedir. Bu çalışmada, finansal küreselleşme süreci ve küresel finansal mimarinin yeniden inşa süreci ele alınmaktadır. Ayrıca, IMF ve Dünya Bankası'nın reforme edilmesi, gelişmekte olan ülkelerin sürece daha fazla dahil edilmesi ve adil kaynak dağılımı gibi yapısal faktörlerin önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, küresel finansal sistemin yeniden inşasında krizleri öngörebilen ve sürdürülebilir bir büyümeyi teşvik eden bir finansal yapının önemi oldukça büyüktür.

Anahtar Kelimeler: *Finansal Küreselleşme, Küresel Finansal Mimari, Basel Kriterleri, G-20 Zirveleri*

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 5 Temmuz 2025

Kabul Tarihi: 12 Aralık 2025

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Sorumlu Yazar

Şükrü DEMİRCİ

ABSTRACT

After World War II, institutions such as the IMF and the World Bank, established through the Bretton Woods Agreement, played a significant role in financial globalization and governance. However, especially the crises in 1997 and 2008 revealed the inadequacies of the existing financial architecture. The process of reshaping the financial architecture began with the G-7 Cologne Summit in 1999, and following the 2008 crisis, the reconstruction of the global financial system has continued through the mediation of the G-20. In the reconstruction of the global financial system, reforming the Bretton Woods institutions-the IMF and the World Bank-holds an important place. These reforms are being carried out under the influence of factors such as a multipolar world order, the growing weight of Global South countries, technological developments, and climate change. This study examines the process of financial globalization and the reconstruction of the global financial architecture. Furthermore, it emphasizes the importance of structural factors such as reforming the IMF and the World Bank, increasing the participation of developing countries in the process, and ensuring a fair distribution of resources. In this context, the importance of a financial structure that can foresee crises and promote sustainable growth is considerable in the reconstruction of the global financial system.

Keywords: *Financial Globalization, Global Financial Architecture, Basel Criteria, G20 Summits*

ARTICLE INFOS

Article History

Received: July 5, 2025

Accepted: December 12, 2025

Article Type

Research Article

Corresponding Author

Şükrü DEMİRCİ

1. Giriş

Günümüz uluslararası finansal sisteminin inşa çalışmalarına İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlandığı görülmektedir. Bu sistem, krizler karşısında boyut ve şekil değiştirse de esasında aynı amaç doğrultusunda faaliyetlerine devam etmektedirler. Savaş sonrası kurulan Bretton Woods sistemi ve onun kurumları olan IMF, Dünya Bankası gibi kurumlar sisteminin çökmesine rağmen günümüzde halen işlevlerini sürdürmeye devam etmektedirler. Özellikle bu durum, finansın küreselleşmesi olgusunda kendini daha net bir şekilde göstermektedir. Sermaye hareketlerinin serbestleşmesinde, sermeyenin önündeki engellerin kaldırılmasında ve krizlerin neden olduğu problemlerin ortadan kaldırılmasında bu kurumlar aktif bir şekilde çalışmaktadırlar.

Bretton Woods sisteminin çöküşü ve sabit kur rejiminin terk edilmesiyle sermaye piyasalarının serbestleşmesi hızlanmış, bu gelişme finansal küreselleşme için bir dönüm noktası olmuştur. Yine bu dönemde petrol şoklarının etkisi ve ithal ikameci büyüme stratejisi izleyen gelişmekte olan ülkelerin başarısız oluşu ve yeni arayışlara girmesi finansal küreselleşmenin hızlanmasında etkin rol oynamıştır. Tüm bu olgular karşında, Keynesyen politikalar yetersiz kalmış ve yerini Neoklasik politikalara bırakmıştır. Böylece, Washington Uzlaşısı'nın ilkeleri tüm dünyada iktisadi politikaların ve küreselleşmenin kaynağı olmuştur.

Atıf/Cite as: Demirci, Ş. & Eroğlu, N. (2026). Finansal Küreselleşme ve Küresel Finansal Mimarinin Yeniden Yapılandırılması. *Journal of Academic Opinion*, 6(1): 1-14.

2000'li yıllarla birlikte küresel finansal sistem, kendisini derinden etkileyen kırılganlıklarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle 1997 Asya Krizi ile 2008 Küresel Finans Krizi, mevcut mimarinin hem kriz erken uyarı sistemleri hem de kriz yönetimi bakımından yetersiz olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu gelişmeler sonucunda küresel finans sisteminin yapısının yeniden ele alınmasını gündeme getirmiştir.

Küresel finansal mimari, IMF, Dünya Bankası, Basel Komitesi ve G-20 gibi kurumların şekillendirdiği, uluslararası sermaye hareketlerini düzenleyen ve finansal istikrarı sağlayan kurallar ve kurumlar bütünüdür. Ancak günümüzde bu mimari, çok kutuplu dünya düzeninde, özellikle artan ekonomik güçlerine rağmen, Küresel Güney'in sistemdeki ağırlığını tam olarak yansıtmamaktadır. Bunun dışında, teknolojik gelişmelere bağlı olarak dijital ekonomik faaliyetlerin artması, küresel iklim değişikliğinin ekonomiler üzerinde yarattığı baskı ve sürdürülebilirlik kavramının giderek daha fazla ön plana çıkması, mevcut sistem üzerindeki tartışmaları giderek derinleştirmektedir. Bu nedenle de küresel finansal sistemin yeniden inşası için uluslararası arenada çalışmalar yeni boyutlar kazanarak devam etmektedir.

Bu çalışmada, küresel finansal sistemin gelişim sürecine, düzenlenmesine ve küresel finansal mimarisinin yeniden inşasına yönelik yapılan çalışmalar ile küresel finansal kurumlara yönelik reform çabaları irdelenmektedir.

2. Finansal Küreselleşme Kavramı

Finansal küreselleşme, ülkelerin finansal piyasalarının tek bir pazar olacak şekilde entegrasyonunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile, sınır ötesi finans akışları aracılığıyla oluşan küresel bağlantıları kapsamaktadır. Ancak, bu kavram finansal entegrasyon ile eş anlamlı kullanılsa da finansal entegrasyon aslında bir ülkenin uluslararası sermaye piyasalarıyla olan ilişkilerini açıklamaktadır (Prasad v.d., 2007:460; Purohit v.d., 2019:19).

Finansal küreselleşme, Bretton Woods sabit döviz kuru sisteminin çöküşü, sermaye piyasalarının serbestleşmesi ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisi sonucunda hızlanmıştır (Abdel-Khalek, 2003:5-6). Finansal küreselleşme, tasarrufların uluslararası düzeyde bir araya gelmesine imkân tanıyarak etkin bir sigorta mekanizması oluşturmaktadır. Aynı zamanda sermaye yetersizliği yaşayan ülkelerin borçlanabilme imkanı sağlamakta ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (Bekaert ve Hodrick, 2017: 25). Ancak, finansal küreselleşme, finansal altyapının yetersizliği durumunda sermaye çıkışlarına ve spekülatif saldırılar gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Schmukler, 2004: 2-3).

2.1. Finansal Küreselleşmenin Getirmiş Olduğu Değişimler

Yabancı sermaye akımlarından faydalanmak isteyen ülkelerin, var olan kaynaklarını doğru bir şekilde tahsis etmesi, ülkelerin yatırım kapasitesini artırmakta ve kaynak verimliliğini teşvik etmektedir. Ancak, sermaye akımları ülkelerin ekonomi politikalarına bağlı olup, politikalar sağlıklı ise bu faydalar kendini göstermektedir. Bunun yanı sıra, kurumsal kalite, sermaye hareketlerinin bileşimini belirleyen bir diğer önemli unsurdur (Mbulawa, 2023).

Finansal küreselleşmenin sunmuş olduğu avantajlar genellikle, (1) yerli firmalar için yeni fırsatlar yaratarak rekabeti ve verimliliği artırması, (2) yabancıların, bankacılık ve hisse senedi piyasalarını destekleyerek daha likit hale gelmesini sağlaması ve (3) ülkelerin, kurumsal yapılarında reform yapılmasını teşvik etmesi şeklinde açıklanmaktadır (Mbulawa, 2023).

Hausler'a (2002: 44-45) göre finansal küreselleşmede dört ana faktör ön plana çıkmaktadır:

1. *Bilgi ve bilgisayar teknolojilerindeki ilerlemeler*: Finansal riski ölçme, izleme ve yönetme kolaylaşmış, yeni finansal araçların işlemleri mümkün olmuş, veri toplama ve işleme süreçleri hızlanmıştır.
2. *Ulusal ekonomilerin küreselleşmesi*: Ekonomik faaliyetler farklı ülkelere yayılmış, uluslararası ticaretteki engeller azalmış, uluslararası sermaye havuzu oluşmuş ve çokuluslu şirketlerin sayısı artmıştır.
3. *Ulusal finans ve sermaye piyasalarının serbestleştirilmesi*: Sermaye hareketleri artmış, yabancı finansal kuruluşların yerel pazarlara girişi kolaylaşmış ve sınır ötesi akışlara aracılık edecek mekanizmalara olan talep artmıştır.
4. *Aracılık hizmeti sağlayıcıları arasındaki rekabet:* Çeşitli kurumların finans hizmeti vermesine yol açmış ve yatırım fonları, hedge fonlar ve teknoloji şirketleri gibi yeni banka dışı finansal kurumlar ortaya çıkmıştır.

Yukarıda sayılan unsurlar sonucunda, menkul kıymetleştirme artmış, sınır ötesi finansal faaliyetler hızlanmış, bankaların faaliyet alanı genişlemiş, banka dışı finansal kuruluşların etkisi artmış ve kar marjlarının düşmesi gibi ulusal ve uluslararası sermaye piyasalarının yapısında köklü değişimler olmuştur (Hausler, 2002:45-46).

3. Finansal Küreselleşmenin Tarihsel Temelleri

Finansal küreselleşme tarihsel olarak oldukça gerilere gitse de günümüz sisteminin temelleri özellikle 2. Dünya Savaş'ı sonrasında inşa edilmeye başlamış ve bu gelişmeler neticesinde şekillenmiştir. Bu bağlamda, tarihsel gelişim süreci bu doğrultuda incelenecektir.

3.1. Bretton Woods Sistemi (1944-1971): Kontrollü Küreselleşme

1944 yılında imzalanan Bretton Woods Antlaşması ile döviz kurları ABD dolarına, ABD doları ise merkez bankaları aracılığıyla altına sabitlenmiştir. Böylece, ülkeler, dış ödemeler dengesinde herhangi bir bozulma durumunda döviz kurlarında ayarlama yapabilmiştir (Akan, 2010:109). Anlaşma ile tesis edilen sistem, ülkelerin ekonomik istikrarı sağlama çabalarına esneklik tanımıştır (Bordo, 2017:3). 1971 yılına gelindiğinde Nixon yönetimindeki ABD, doların altına dönüşümünü durdurmuş ve Bretton Woods Sistemi sona ermiştir. Ancak, dolar, rezerv para olarak kalmaya devam etmiş, fakat, sabit döviz kuru sistemi yerini yönetimli dalgalanma sistemine bırakmıştır (Özkan, 2010: 4).

Bretton Woods ile IMF ve Dünya Bankası kurulmuş ve uluslararası ticaret ve kredi süreçlerinde önemli bir rol oynamaya başlamıştır. IMF, enflasyonla mücadele ederek sağlam paranın uluslararası koruyucusu konumuna gelirken, 1956 yılında Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelerde özel sektöre borç verecek olan Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation-IFC)'nu kurmuştur (Elson, 1994:516).

Bu kurumlar, 1980'lerdeki borç krizlerine karşı paranın gücünü dizginlemekten ziyade, borç ödemesine öncelik veren istikrar programları ile yanıt vermiştir. Dünya Bankası da bu sürece, yapılandırılmış uyum kredilendirmesi ile katkıda bulunmuştur. Böylece 1980'lerdeki ekonomik krizin kontrol altına alınması, borçluların temerrüde düşmesinin önlenmesi ve mali sürdürülebilirliğin sağlanması hedefi ile tasarlanmıştır. Ancak, insan refahındaki eksiklikler dikkate alınmamıştır (Elson, 1994: 516-517). Devlet destekleri azalmış, gıda sübvansiyonları kaldırılmış ve yaşam standartları olumsuz yönde etkilenmiştir. Yatırımlar toparlanamamış, istihdam düzeyi düşmüş, reel ücretler gerilemiş ve

tarım ile imalat sektörlerinde sınırlı arz tepkisi görülmüştür (Van Waeyenberge, 2017:117).

3.2. Neoliberal Politikalar

Ulus devletler 1970'lerin ortasından itibaren finansal küreselleşmeye uyum sağlamaya başlamıştır. Böylece neoliberal politikalar ekonomi politikalarına yön vermeye başlamıştır. Neoliberal politikalar ilk kez darbeci Pinochet yönetimindeki Şili'de 1973'te uygulanmaya başlanmış, Latin Amerika ve Türkiye gibi birçok ülkede benimsenmiştir (İncekara ve Mutlugün, 2016:358). Bu duruma özellikle petrol krizleri ve stagflasyona karşı uygulanan Keynesyen politikalarının yetersizliği neden olmuş, Reagan, Thatcher ve Özal liderliğinde arz yanlı neoliberal politikalar ortaya çıkmıştır. Böylece, sermaye hareketlerine yönelik engeller kaldırılmış ve küreselleşmenin önemi artmıştır (Yusufoğlu v.d., 2015:368).

Bu dönemde içe dönük sanayileşme stratejileri izleyen ülkeler, petrodolarları finansman ihtiyaçlarını karşılanmak için kullanmaya başlaması finansal piyasaların önemini artırmıştır. Uluslararası borç krizi neticesinde içe dönük sanayileşme modeli sona ermiş ve neoliberal politikaların yayılmasına neden olmuştur. Yine bu dönem içerisinde, sanayileşmiş ülkelerde stagflasyonist eğilimlerin artması sermaye birikim sürecinin devamı için yeni arayışlara neden olmuştur. Reganizm ve Thatcherizm'in öncülük ettiği neoliberal politikalar gelişmekte olan ülkeleri bu yeni arayışların merkezine itmiştir. Özellikle azgelişmiş ülkelerin sosyalist blok dışında yeni ekonomik arayışları, sanayileşme çabasındaki ülkelerin gelişmiş ülkeleri endişelendirmesi ve borç krizi nedeniyle azgelişmiş ülkelerin borçlarını ödemeleri için ihracat yapmaları gerektiğini anlamaları bu ülkeleri bu nedenle merkeze almıştır. Ayrıca, neoliberal politikaların uygulanma aşamasında ise, gelişmiş ülkeler ile IMF ve Dünya Bankası önemli bir rol üstlenmiş, 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) de gelişmekte olan ülkelerin hareket alanını kısıtlayan yeni denetim mekanizmaları tesis etmiştir ve bu kurumların ABD ile olan yakın ilişkileri iyice belirginleşmiştir (Şenses, 2004:2-3).

3.1.3. Washington Mutabakatı

1989'da John Williamson tarafından Washington Mutabakatı olarak tanımlanan neoliberal politikalar seti, gelişmekte olan ülkelerin uygulamalarına odaklanmıştır. Böylece ekonomi politikalarının yeniden yapılandırması, enflasyonu kontrol ederek makroekonomik istikrar sağlamayı, ticaret ve sermaye hesaplarını serbestleştirerek ekonomilerini küresel piyasalara açmayı ve özelleştirme yoluyla yerel piyasaları serbestleştirmeyi hedeflemektedir. IMF ve Dünya Bankası'nın istikrar ve yapısal uyum politikaları aracılığıyla yaygınlaşan bu politikalar baskın bir paradigma olmuştur (Gore, 2000:789-790).

Washington Mutabakatı, genel denge teorisinden türetilen mükemmel işleyen piyasalar üzerine kurulu bir ekonomik teoriye dayanmaktadır. Bu teori, rekabetçi piyasalarda dışsallıkların bulunmaması, kamu malları ve teknolojik gelişmelerin belli koşullar altında genel refahı artırdığını öne sürmektedir. Hükümet müdahalesi, yalnızca büyük ölçekli yeniden dağıtım faaliyetleri ve piyasa aksaklıklarının düzeltilmesi ile sınırlı kalmalıdır (Van Waeyenberge, 2017:115). Bu bağlamda Washington Mutabakatı on temel ilkeye dayanmaktadır (Eğilmez, 2020):

1. Mali açıkların önlenmesi,
2. Kamu harcamaları sübvansiyonlar yerine, altyapı yatırımlarına yönlendirilmesi,
3. Vergi reformu yapılarak vergi tabanının genişletilmesi,
4. Faiz oranlarının pozitif oranlı ve piyasa koşullarına göre belirlenmesi,
5. Döviz kurları rekabetçi olması,
6. Ticaretin serbestleştirilmesi
7. Doğrudan yabancı yatırımların serbestleştirilmesi,
8. Kamu iktisadi teşebbüsleri özelleştirilmesi,
9. Piyasaya girişi ve rekabeti engelleyen düzenlemelerin kaldırılması,
10. Mülkiyet haklarının yasal güvence altına alınması.

Bu liste, ABD'nin, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kurumların ve Washington'daki güç çevrelerinin görüşlerine dayanmakta; çeşitli düşünce kuruluşları ve ekonomistler tarafından da desteklenmektedir (Lopes, 2012:70).

Birçok gelişmekte olan ülke, istikrarlı bir ekonomik yapı oluşturmadan finansal serbestleşme sürecine eklemlenmeleri için uluslararası kuruluşlar tarafından teşvik edilmiştir. Böylece kırılgan ve borca dayalı büyüme modelleri gelişerek finansal krizlere karşı daha duyarlı bir yapı oluşmuştur. Finansal krizlerin sıklığı, gelişmekte olan ülkelerde 1990'lı yıllarda belirginlik kazanmıştır. Bu krizler, Latin Amerika'nın yanı sıra Doğu Avrupa ve Asya'da da görülmüştür. Bu süreçten yoksulların ve orta sınıfın en çok etkilenen kesimler olması ekonomik büyümeyi de zayıflatmıştır. Sonuçta, bu krizler ülkeleri ve küresel ekonomiyi olumsuz yönde etkilemiş ve deflasyonist baskılara neden olmuştur (Bakir ve Öniş, 2010:268).

Bu süreç, Washington Mutabakatına yönelik eleştirileri artırarak alternatif bir yaklaşım olan Post-Washington Mutabakatı (PWC)'nı ortaya çıkarmıştır. Bu alternatif yaklaşım, kurumların gerekliliğini vurgulamakta ve devletin piyasalara müdahalesinin olumlu sonuçlar doğurabileceğine ileri sürmektedir. PWC, yoksulluğun azaltılmasına odaklanmakta, hükümet ile sivil toplumun, yoksullara eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sosyal hizmetler sunma gerekliliğini ön plana çıkarmakta ve yardım alan toplulukların kendi inisiyatifine destek vermektedir (Hayami, 2003:41). Bu durum esasında, IMF ve Dünya Bankası'nın neoliberal politikalarının 1970'lerin sonlarından itibaren yaşadığı başarısızlıklarının kabulüne dayanmaktadır (Güven, 2018:3).

4. Finansal Piyasaların Liberalizasyonun Etkileri

Sermaye hareketlerinin artışına neden olan gelişmeler ile ülkelerin finansal serbestleşme yönünde teşvik edilmeleri çeşitli ekonomik etkilere neden olmuştur. Bu durum, özellikle devletin etkisinin sınırlandırılmasını beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte yeni finansal yenilikler ve hizmetler de sermaye hareketlerini iyice hızlandırmış ve bu bağlamda sermaye hareketlerine yönelik önlemler tartışma konusu olmuştur.

4.1. Ulusal İktisat Politikalarına Etkisi

Gelişmekte olan ülkeler bakımından finansal hareketlerin serbestleşmesi, tasarruf açıklarını kapatma, ödemeler dengesine katkı sağlama ve kaynak dağılımını olumlu etkileme gibi çeşitli avantajlar ortaya çıkarmıştır. Bu bakımdan bu ülkeler, yabancı sermaye çekme ve tasarruf açıklarını kapatma amacıyla finansal piyasalarda düzenleme yoluna gitmiştir (Başoğlu, 2000: 95). Bu bağlamda düzenlemeler, genel itibarıyla yerleşiklerin yurtdışı piyasalardan borçlanabilmesine, sermaye aktarabilmesine, finansal varlık bulundurabilmesine ve döviz cinsinden borç ve yatırım ilişkilerine girebilmesine imkân tanırken; yerleşik olmayanların ise yurtiçi piyasalara yatırım yapabilmesi, borçlanabilmesi ve varlık ihraç edebilmesinin yolunu açmıştır (Mangır, 2006: 462).

Küreselleşmenin etkisi ile ulusal ekonomiler giderek daha fazla karşılıklı bağımlı hale gelmiştir. Bu bağımlılık, ulus devletler için

piyasa ekonomisinin kurumsallaşması sonucunu doğurmuştur. Böylece, ulus devletler, ulus ötesi bir işlev kazanmış ve ulus üstü kurumların egemenliğine teslim olması sonucunu doğurmuştur. Bu kapsamda, ulusal iktisat politikaları Washington Mutabakatı ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir. Bu durum, aslında piyasa ekonomisi ilkelerinin ekonomik boyutun dışında, kurumsal ve sosyolojik yapıyı içermesidir. Bu bağlamda, politika yapıcılar, yapısal uyum ve istikrar programları aracılığı ile dayatılan ilkeleri bilinçli ve istekli bir şekilde kullanmıştır (Yalçınkaya, 2016: 210-211).

Ekonomi politikaları bu dönemde liberallik ekseninde kurumsallaşmıştır. Bu nedenle, üretim ve tüketim teşvik edilmiş, piyasalar serbestleştirilmiş, özelleştirme yapılmış ve dışa açılma amaçlanmıştır. Bu nedenle, ulusal iktisat politikaları işlevsiz kalmış, uluslararası kurumların ve çok uluslu şirketlerin çıkarlarına uygun bir şekilde büyüme ve fiyat istikrarı hedeflenmiştir (Yalçınkaya, 2016:214).

Ekonomik sistem düzen politikaları, liberal nitelikte olup uluslararası kurallarla belirlenmiş ve küreselleşmeyi destekleme amacı taşımıştır. Ekonomik yapı politikalarında belirgin bir amaç ve yöntem bulunmamakta birlikte, altyapı ve üstyapı politikaları küreselleşmeye uygun hale getirilmiştir. Ekonomik süreç politikalarında ise, para, maliye, dış ticaret politikaları ve döviz kuru rejimi önemli bir yer tutmuştur. Para politikası araçları, uluslararası kuruluşların etkisiyle şekillenmiş, ayrıca, bağımsız bir merkez bankası, faiz oranları, iç ve dış varlık sınırlamaları kullanılmıştır. Maliye politikasında, düşük vergi oranları, geniş vergi tabanı ve kamu harcamalarının azaltılması gibi politikalar ön plana çıkarılmıştır. Dış ticaret politikası bakımından, düşük vergiler, ortak gümrük düzenlemeleri ve azalmış ticaret engelleri ile devletin denetimi sınırlandırılmıştır. Kur rejiminde, para birimi değerli tutulmaya çalışılırken, döviz kuru genellikle eksik değerlenmiştir. Bu süreçte sosyal devletin işlevleri azalmış ve sosyal ihtiyaçlar piyasa mekanizmasına terk edilmiştir (Yalçınkaya, 2016:214-215).

4.2. Finansal Yenilikler

Finansal yenilik, maliyetleri azaltan ve katılımcıların ihtiyaçlarını daha iyi karşılayan gelişmiş ürünler veya hizmetler şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yenilikler, yeni ürünler, hizmetler, üretim süreçleri ve organizasyonel yapılar olarak sınıflandırılabilir (Frame ve White, 2004: 4). Ayrıca bu yeniliklerin küresel düzeyde artmasına neden olan başlıca gelişmeler; enflasyon ve faiz hadlerindeki oynaklık, riskleri azaltma ve işlem maliyetlerini düşürme isteği, varlıkları likit hâle getirecek fırsatlardan yararlanma çabası, mevzuat değişikliklerinin baskısını finansal piyasalar üzerinden hafifletme arzusu, ekonomik faaliyetlerin artan oranı, teknolojik ilerlemeler, coğrafi kısıtlamaların azalması, tüketici davranışlarındaki değişim ve bilimsel çalışmalardaki gelişmeler şeklinde sıralanabilir (Bedestenci ve Yardım 2006:4).

Finansal yeniliklere örnek olarak, ATM, elektronik fon transferi (EFT), takas (swap), geri alım anlaşmaları (repo), future piyasaları ve internet bankacılığı gibi işlemler verilebilir. Bu yenilikler işlem maliyetlerini düşürme, farklı ödeme araçları sağlama ve piyasaların entegrasyonunu sağlama gibi avantajlar sunmaktadır (TCMB, 2015: 11). İnternet bankacılığı, süreç yeniliği olarak insanların işlemlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirmelerine olanak tanıması bakımından önemli bir yeniliktir. Hizmet sağlayıcının fiziksel olarak mevcut olma zorunluluğunu ortadan kaldırarak, daha hızlı, düşük maliyetli ve kaliteli bir şekilde hizmet sunulmasını sağlamaktadır (Mesci vd., 2012:127). Aynı zamanda tüketicilerin ödeme tercihlerinin giderek daha fazla elektronik sistemlere yönelmesi para talebini etkileyen önemli bir olguya yol açmıştır. Özellikle kredi kartı kullanımının artması, düşük faiz oranları ve taksitli satışlar tüketicilerin nakit talebinin azalmasına neden olmuştur (Oktayer, 2011:356). Ayrıca, finansal yeniliklerin paranın dolaşım hızını etkilemesi ve para arzının kontrolünü zorlaştırması ekonomide olumsuz etkilere neden olabilmektedir (TCMB, 2015: 11).

Finansal yeniliklerin önemli etkilerinden biri de mükemmel bir piyasa oluşturma yönünde de bir harekete neden olmasıdır. Bazı yatırım olanaklarının eksikliği piyasaları tam olmayan bir sürece itmekte ve yatırımcılar piyasalarda aradığı menkul kıymetleri bulamamaktadır. Bu durumda yeni finansal araçların ortaya çıkışı bu eksikliği gidermekte ve işlem maliyetlerini azaltarak likidite sağlamayı kolaylaştırmaktadır (Kaplan, 1999:10-11).

Finansal yeniliklerin olumsuz etkileri, özellikle ekonomik politika uygulamaları konusunda çeşitli sorunlar çıkarmaktadır. Bu etkilerden biri, aşırı kaldıraç oranı kullanımına bağlı oluşan risklerdir ve risklerin azaltılmasında ekonomik yapının daha dayanıklı hale getirilmesi oldukça önemlidir. Para politikası uygulamalarında, genişletici uygulamalardan kaçınılmalı ve fiyat istikrarı hedeflenmelidir. Maliye politikası uygulamalarında, finansal kurumların sürdürülebilirliği ilk planda olmalıdır. Finansal kurumlar bakımdan ise, etkili bir düzenleme ve denetim çerçevesi inşa edilmelidir. Bu düzenlemeler finansal sistemi krizlere karşı daha dayanıklı hale getirmeyi amaçlamalıdır. Bu nedenle, aşılması kolay olmayan basit ve standart kurallar getirilebilir. Bunun yanı sıra, standartlaştırılmış CDS (Credit Default Swap)'lerin kaydedilmesi gibi finansal yenilikleri destekleyici nitelikte ki düzenlemelerde yapılabilir (Biber, 2021:66-67).

4.3. Emeklilik Fonları

Emeklilik sistemleri, tasarruf ve yatırımları etkileyerek sermaye akışlarını yönlendirmektedir. Bu nedenle, emeklilik fonlarının büyümesi, finansal piyasalarda önemli etkilere yol açmaktadır. Bu etkiler üç aşamada gerçekleşmektedir. Birincisi, gelişmekte olan ekonomilerde 1960'lardan itibaren doğurganlığın azalması bağımlı nüfusu azaltarak tasarruf eğilimini artırmıştır. Buna paralel olarak çalışma nüfusundaki artış da yatırımı teşvik etmiştir. İkincisi, emeklilik sistemlerinde yapılan reformlar ödemeye dayalı sistemlerden önceden fonlanmış sistemlere yönelmiştir. Ancak, bu reformlar tasarruf artışlarına neden olmamıştır. Sonuncusu, emeklilik fonlarının büyümesi gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasaların büyümesine neden olmuştur (Moreno ve Santos, 2008:45).

Emeklilik fonlarının istikrar üzerindeki etkileri, varlık dağılımı hedeflerine uyum gösterme eğilimleri ve emeklilik fonu nakit akışlarının piyasa durumu ile düşük bir korelasyona sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Eğer bu akışlar piyasa getirileri ile güçlü bir pozitif ilişki içerisinde ise emeklilik fonları istikrarsızlığa yol açabilmektedir. Bununla birlikte, emeklilik fonlarının gelişimiyle birlikte yeni riskler ortaya çıkmış ve mevcut geleneksel riskler de artış göstermiştir. Bu bağlamda, yüksek faiz oranlarına geçiş, emeklilik sektörü üzerinde olumlu etkiler yapma potansiyeline sahiptir. Ancak bu durum, bazı ülkelerde likidite stresi ve bulaşma riski yaratabilir (Park ve Stanko, 2017:17; Agrawal v.d., 2025:1).

Emeklilik fonları, kurumsal yatırımcıların önemli bir bileşeni olarak hisse senedi ve tahvil yatırımları aracılığıyla uzun vadeli finansman sağlamaktadır. Bu fonlardan gelen düzenli katkılar piyasanın likiditesini artırma işlevi görmektedir. Bu bakımdan fonların sürdürülebilir uzun vadeli varlık tahsisleri sağlamaları önemli bir istikrar kaynağıdır. Ancak, bu fonların büyüklükleri nedeniyle öngörülemeyen davranışları, finansal piyasalar üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiler oluşturabilmektedir. 2023 yılı sonu itibarıyla bu fonlar küresel düzeyde 63,1 trilyon dolara ulaşmıştır (Park ve Stanko, 2017:11 Agrawal v.d., 2025:1). Ayrıca, bu fonlar

uzun vadeli yapıları nedeniyle kısa dönemli ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmekte ve varlık piyasalarına likidite sağlayarak krizleri hafifletmektedir (Gudjonsson ve Jensen, 2023:156).

4.4. Tobin Vergisi

Tobin vergisi hem yerel menkul kıymet piyasalarında hem de döviz piyasalarında bir para biriminin diğerine dönüştürülmesinde ödenen tek tip uluslararası bir vergidir. 1972 yılında James Tobin tarafından önerilen verginin temel amacı, döviz kurlarındaki dalgalanmaları azaltmaktır. Tobin'in ilk önerisi, yüzde 0,1 ile yüzde 0,5 arasında bir oran iken, daha sonra yüzde 1 ve sonunda yüzde 0,2 olmuştur. Bu vergi, teoride döviz ticaretinin maliyetini artırarak spekülasyonu engelleyecektir. Çünkü kısa vadeli sermaye akışlarının hacmi azalacağı için, döviz kurlarında istikrar sağlanacaktır. Ayrıca, yatırım döngüsü kısaldıkça efektif vergi oranı da 0 kadar artar. Ancak, verginin uzun dönemli yatırımları etkilememesi amaçlanmaktadır (Spahn, 1996:24; Watson, 2016; Patterson ve Galliano, 1999:12).

Bu bakımdan Tobin vergisi, döviz piyasasında spekülasyonlara karşı bir savunma aracı olarak değerlendirilebilir. Ekonomilerin 1997 Asya krizinde olduğu gibi momentum ticaretine kurban gidebilir ve para birimine olan güven düşebilir. Bu noktada Tobin, politika yapıcıların sıcak para hareketlerinin ulusal para birimleri üzerindeki istikrarsızlaştırıcı etkisine maruz kalmadan karar almalarını istemiştir. Bu nedenle, Tobin vergisi bir nevi bağımsız politika oluşturma alanı sağlamaktadır. Bu bağlamda, piyasa ticaretindeki gürültüyü azaltması (politika değişikliklerine intibakı kolaylaştırması), önemli bir gelir kaynağı olması ve küresel finansal istikrarı sağlayabilmesi gibi faydası bulunmaktadır (Watson, 2016; Spahn, 1996:24).

Fakat, Tobin vergisinin saf bir işlem vergisi olarak uygulanması küresel piyasaların istikrarına ve likidite sorunlarına neden olabilmektedir. Bu bakımdan, bu sorunları önlemede, normal işlemler için düşük oranlı bir vergi ile kısa vadeli spekülatif işlemlerden yüksek vergi ve döviz ek ücreti şeklinde iki kademeli bir yapı oluşturulabilir. Böylece, döviz kurları belli bir aralıkta hareket edebilir ve aralık dışına çıktığında vergi alınabilir. Bu durum, merkez bankalarına döviz kurlarının istikrarını sağlamada, rezervlerin kullanılması yerine vergilendirme yoluyla müdahale imkânı sağlayabilir (Spahn, 1996:24).

4.5. 11 Eylül Saldırıları ve Finansal Piyasalara Etkisi

Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılması dünyanın önde gelen finans merkezini durma noktasına getirmiştir. 11 Eylül'de New York Borsası (NYSE), Amerikan Borsası (NYSE MKT) ve NASDAQ açılmamış, 17 Eylül günü yeniden açıldıklarında, ciddi derecede sert düşüşler yaşanmıştır. Bu düşüşler özellikle havayolu ve sigorta sektöründeki hisselerde daha sert olmuştur. Ayrıca, önemli finans ve aracılık firmalarının Dünya Ticaret Merkezi'nde ofislere sahip olması tahvil piyasalarındaki işlemleri iki gün boyunca durdurmuştur. Bu saldırlar ABD ekonomisini derinden etkilemiş, sadece Dünya Ticaret Merkezi'nin yeniden inşasının tahmini maliyeti 60 milyar dolar olarak hesaplanmış ve enkazın temizlenmesi ise 750 milyon dolara mal olmuştur (History.com Editors, 2025; Goldman Sachs, 2001).

Saldırıların finansal piyasalar üzerindeki etkileri ilk iki hafta içerisinde oldukça belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Özellikle ABD, Avrupa ve Japonya'daki başlıca borsa endeksleri yüzde 5 ile yüzde 15 arasında düşmüş, gelişmekteki borsa piyasaları olan Latin Amerika ve Doğu Asya'da bu durum daha kötü olmuştur. Aynı zamanda yüksek getirili piyasa tahvillerden spreadler hızlanınca kalitesiz varlıklardan kaçış (flight to quality) yaşanmıştır. Ayrıca, petrol fiyatlarında kısa süreli bir yükseliş yaşanmış; Doların, Euro ile Yen karşısında az bir oranda değer kaybettiği görülmüştür (IMF Research Dept., 2001:4).

Küresel finans sisteminin aşırı stres altında işleyişine devam ettiği görülmüş ve bu durumu desteklemek ve garanti altına almak için ülkeler tarafından çeşitli önlemler alınmıştır. Başlıca ekonomilerin para politikaları, küresel ödeme sistemini ve ekonomik faaliyetleri desteklemek amacıyla agresif bir şekilde kullanılmıştır. ABD, AB, Japonya, İsviçre, Kanada ve Birleşik Krallık'taki parasal otoriteler finansal piyasalara doğrudan büyük miktarda likidite enjekte etmişlerdir. FED, finansal işleyişi kolaylaştırmak hedefiyle AMB, İngiltere Bankası ve Kanada Bankası ile geçici swap anlaşmaları yapmış, faiz oranlarını 50 baz puan düşürmüştür. Bunu takiben gelişmiş ekonomilerde faiz indirimlerine gidilmiştir (IMF Research Dept., 2001:4).

11 Eylül saldırılarının gerçekleştirilmesi, 400 bin ile 500 bin dolar arasında bir maliyet oluşturmuştur. Teröristler ABD'de 270.000 dolardan fazla harcama yapmış ve ABD bankalarını etkin bir şekilde kullanarak kendi adlarına hesaplar açmışlardır (National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004:14). Finansal işlemler, ABD ve Batı Avrupa'da iki yıl boyunca sürmüş ve saldırıları, teröristler ve finansal kolaylaştırıcılar organize etmiştir. Teröristlerin temiz bir geçmişe sahip olmaları ve göze batmayan bir finansal faaliyet ağına bağlı kalmaları nedeniyle işlemler yetkililerinin dikkatinden kaçmıştır. Finansal faaliyetlerinin temel özellikleri şu şekildedir (CIA, 2002):

- Mali transferler iki yıl önceden başlamış ve belirli eğitim ile seyahat ihtiyaçları karşılanmıştır.
- Teröristler kendi hesaplarını yönetmekten sorumluydu ve üç terörist, finansal kolaylaştırıcılarla iletişim kurma ve fon temin etmekteydi.
- Teröristler günlük işlemlerinde nakit kullanmıştır.
- Fonlar, farklı kişiler üzerinden gönderilerek finansman kaynakları gizlenmiş ve saldırıların finansal merkezleri Birleşik Arap Emirlikleri, Almanya ve ABD olmuştur.
- Saldırılar için gerekli finansal desteğin büyük bir kısmı yurtdışından sağlanmıştır.

Saldırılar sonrasında, ABD Hazine Bakanlığı Terörizm ve Finansal İstihbarat Ofisi kurulmuş ve terörist faaliyetlere karşı finansal sistemin korunmasında önemli rol oynamaya başlamıştır (Institute for Financial Integrity, 2024). Ayrıca, saldırılar sonrasında hem ülke içerisinde hem de dünya genelinde terörist faaliyetleri caydırmak ve cezalandırmak ile kolluğun soruşturma imkanlarını geliştirmek amacıyla Vatanseverlik Yasası (USA PATRIOT Act-Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism) adında bir yasa çıkarılmıştır. Ayrıca bu yasa, ABD'nin uluslararası kara para aklama ve terörizmin finansmanını tespit etme, önleme ve kovuşturma kapasitesini güçlendirmektedir (Financial Crimes Enforcement Network, t. y.).

Vatanseverlik Yasası, finansal kurumlara bazı sorumluluklar yüklemiştir. Bunlar, kara para aklamayla mücadele edilmesi (anti-money laundering-AML), AML görevlisi ataması, şüpheli faaliyetlerin raporlanması (suspicious activity reports-SAR'lar), müşterilerin potansiyel şüpheli teröristler listesinde yer alıp almadığının belirlenmesi ve bilgi ağı kurulması şeklinde ifade edilebilir (Fisher, v.d., 2005:243).

AB, saldırılar sonrasında Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force-FATF)'nün terörizmin finansmanına ilişkin yetkilerinin genişletilmesini talep etmiştir. G-7 Maliye Bakanları da FATF'den terörün finansmanı konusunda özel öneriler geliştirmesi

için benzer bir talepte bulunmuştur. FATF 29-30 Ekim 2001 tarihlerinde Washington'da olağanüstü bir genel kurul toplantısı sonrasında görev alanını, kara para aklamanın yanı sıra terörizmin finansmanını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu bağlamda, 40 genel tavsiyeye ilave olarak 9 özel öneri belirlenmiş ve böylece FATF, kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesinde standart oluşturucu bir kurum olmuştur (Aykın, 2007; Forget, 2005:293).

FATF (2001:2-3) tarafından terörizmin finansmanıyla mücadele için önerilen dokuz özel tavsiyesi şu şekildedir:

1. BM araçlarının onaylanması ve uygulanması,
2. Terörizmin finansmanının ve bununla ilişkili kara para aklamanın suç sayılması,
3. Teröristlerin mal varlıklarının dondurulması ve müsadere edilmesi,
4. Terörizmle ilgili şüpheli işlemlerin bildirilmesi,
5. Uluslararası iş birliğinin sağlanması,
6. Alternatif havale yöntemlerinin kontrol altına alınması,
7. Havaleler (Para Transferi) de kaynak bilgilerinin (isim, adres ve hesap numarası) eklenmesi
8. Kâr amacı gütmeyen kuruluşların eksikliklerinin giderilmesi,
9. Nakit akışlarının sınır ötesi faaliyetlerinde gerekli takip önlemlerinin alınması.

2012 yılına gelindiğinde 40+9 tavsiyeleri revize edilerek 7 başlık altında birleştirilmiştir (FATF, 2012):

1. Kara Para Aklamanın Önlenmesi ve Terörizmin Finansmanıyla Mücadele (Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism-AML/CFT) Politikaları ve koordinasyonu,
2. Kara para aklama ve müsadere,
3. Terörizmin finansmanı ve yayılmanın finansmanı,
4. Önleyici tedbirler,
5. Tüzel kişilerin ve düzenlemelerin şeffaflığı ve faydalanıcı mülkiyeti,
6. Yetkili makamların yetki ve sorumlulukları ile diğer kurumsal tedbirler,
7. Uluslararası iş birliği.

6. Küresel Finansal Mimarinin Yeniden Yapılandırılması

Küresel Finansal Mimari'nin spekülatif hareketler, doların arz sıkıntısı, petrol şokları ve krizlere karşı yetersiz kalması sorgulanmasına neden olmuştur. Bu nedenle, ilk kez 1999'da düzenlenen Köln G-8 zirvesinde Yeni Finansal Mimari kavramı ortaya çıkmıştır. Böylece düzenlemeler ve denetimler yoluyla finansal istikrarın sağlanması hedeflenmiştir (Kuzu, 2021:151-152).

6.1. Küresel Finansal Mimari

Sistem dışı olarak da tanımlanan Küresel Finansal Mimari, küresel para ve finansal sistemlerin istikrarını ve işlevini koruyan yönetişim düzenlemelerini ifade eder. Özellikle, gelişmiş ekonomilerin krizlere ve şoklara karşı vermiş olduğu politika tepkilerine göre zamanla oluşmuştur. Küresel Finansal Mimari şu unsurları içermektedir (BM, 2023:4):

1. *Kamusal uluslararası finans kuruluşlarının yönetişimi*: IMF, çok taraflı kalkınma bankaları, Yeşil İklim Fonu gibi yapılar.
2. *Özel finansın yönetişimi için standart belirleyiciler*: Finansal İstikrar Kurulu, Uluslararası Ödemeler Bankası, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Finansal Eylem Görev Gücü vb.
3. *Parasal düzenlemeler*: Bölgesel finansal düzenlemeler ve ikili takas hatları.
4. *Gayri resmi ülke grupları*: G7 ve G20 gibi norm belirleyici gruplar.
5. *Resmi ancak evrensel olmayan norm belirleyici kuruluşlar*: OECD gibi yapılar.
6. *Egemen borç konularıyla ilgili alacaklı gruplar*: Paris Kulübü, Londra Kulübü, kredi derecelendirme kuruluşları.
7. *Birleşmiş Milletler*: Norm belirleyici ve uygulayıcı olarak.

Bretton Woods Konferansı sonrasında kurulmuş olan IMF, Dünya Bankası ve Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) küresel finansal mimarinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca, WTO ve OECD bu mimaride yer alan diğer önemli kurumlardır (Tiryaki, 2009:2). Bu kurumların görevleri birbirinden farklıdır. IMF için, üye ülkelere kısa vadeli finansal destek sağlanması, Dünya Bankası için, gelişmekte olan ülkelere uzun vadeli finansman sağlanması, BIS için, finansal sistemin düzenlenmesine yardımcı olunması; WTO için, ticarette ortak kuralların belirlenmesi ve OECD için, piyasa ekonomisini ve iyi yönetişimin teşvik edilmesi şeklinde sıralanabilir (Tiryaki, 2009:4).

6.2. Basel Düzenlenlemeleri

1974'te finansal piyasaların düzenlenmesine yönelik olarak Basel Komitesi kurulmuştur. Komite, bankaların ortak bir prosedüre uymasını sağlamak amacıyla faaliyet yürütmektedir. Bu bağlamda birçok bankanın yetersiz sermaye ile faaliyet göstermesi 1988'de Basel I Standartları'nın oluşturulmasını beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda, bankaların riskli aktifler oranının yüzde 8'in altına düşmemesi gerektiği kararı alınmıştır. Böylece, bankaların krizler karşısında daha dirençli olması hedeflenmiştir. Bu bakımdan, bu düzenlemeler 100'den fazla ülkede bankacılık sektöründe sermaye düzenlemelerinin esasını oluşturmaktadır (Yıldırım, 2015:11; Doğan ve Sarsıcı, 2018:110-111).

Basel I'in 1988'de yayımlanmasının ardından finansal piyasalarda ve bankacılık sektöründeki gelişmeleri içerisine alacak şekilde 2004'de Basel-II, 2010'da Basel III ve 2017'de Basel IV kriterleri yayımlanmıştır (BDDK, t.y.).

6.2.1. Basel I Kriterleri

Basel I'in temel amacı, finansal istikrarı güçlendirmek ve sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında bir standart oluşturmaktır. Bu kapsamda sermaye yeterliliği göstergelerinin hesaplanmasında banka sermayesi unsurları, bilanço kalemleri için kredi riskinin hesaplanmasında kullanılan ağırlıklandırma faktörleri (ağırlıklı ortalama risk faktörleri: %0, %20, %50 ve %100) ve bilanço dışı kalemler için kredi dönüştürme faktörleri tanımlanmıştır. Bu faktörler, daha sonra uygun risk ağırlıklandırma faktörlerinin uygulanmasını içermektedir. Ayrıca, sermaye ile bankanın toplam riski arasındaki oran hem bakiye hem de bakiye dışı risklerin ağırlıklandırılması yoluyla belirlenmektedir. Bu bağlamda, bir bankanın hesaplanan sermaye yeterliliği göstergesinin en az yüzde 8 olması gerekmektedir (National Bank of Serbia, Basel I).

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{RWA(Risk Ağırlıklı Varlıklar)}} \geq \%8$$

Basel I standartlarının uygulanmasında, basit yapıda olması, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankaların sermaye yeterliliklerini artırması, sermaye yönetim süreçlerinde disiplin sağlaması ve piyasa katılımcıları tarafından değerlendirilebilecek bir ölçüt niteliği taşıması gibi avantajlar taşımaktadır. Ancak bu avantajlarına rağmen, Basel I standartlarının, sermaye yeterliliğini yalnızca kredi riski ile sınırlı tutması, farklı kredi kaliteleri ile

derecelendirme notlarına sahip borçlular arasında herhangi bir ayrım yapmaması, piyasa değerleri yerine defter değerleri üzerine yoğunlaşması ve yeni finansal araçların kullanımının doğurduğu riskleri azaltma tekniklerinin yetersiz olması gibi zayıflıkları bulunmaktadır (National Bank of Serbia, Basel I).

Bu zayıflıklar, özellikle piyasa riski ile ilgili olanlar, 1993 ve 1996 yıllarında yapılan değişikliklerle giderilmiştir. Bu değişiklikler, piyasa riski için sermaye gerekliliklerinin belirlenmesi ve bankaların piyasa riskini değerlendirmeleri amacıyla yeni bir araç olan Riske Maruz Değer (Value at Risk-VaR) uygulamasıyla sağlanmıştır (National Bank of Serbia, Basel I):

$$\text{VaR} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Ağırlıklı Risk (kredi riski} + \text{ piyasa riski)}} \geq \%8 \text{ Risk}$$

6.2.2. Basel II Kriterleri

Basel II, 2004'teki yayımlandığında çifte temerrüt ve alım-satım işlemlerinin etkileri hakkında bilgiler sunmuştur. 2005'te bu kriterler güncellenmiş ve 2006'da nihai halini almıştır. Basel II, ülkelerin uygulama tercihleri doğrultusunda esnek bir yaklaşım olup tercihlerin sağlamlaştırılmasına bağlıdır (Yıldırım, 2015:13). Ayrıca, Basel I'in yürürlükte kalan tüm hükümlerini de kapsamaktadır. Bu kapsamda, üç ana sütundan oluşmaktadır (National Bank of Serbia, Basel II):

- Sütun 1, bankaların asgari sermaye gereksinimlerini faaliyet türlerine ve risk profillerine uygun şekilde belirlenmesidir. Bu sütun, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için minimum sermaye gereksinimlerini kapsar.
- Sütun 2, iç risk yönetimi ve kontrol sistemlerini geliştirmek üzere dört temel ilkeye dayanmaktadır. (1) Bankalar risk profillerine uygun şekilde sürekli olarak içsel sermaye yeterliliği değerlendirmesi (İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci [Internal Capital Adequacy Assessment Process-ICAAP]) yapmalı ve buna göre etkili bir sermaye koruma stratejisi belirlemelidir. (2) Denetleyici otoriteler (Denetleyici İnceleme ve Değerlendirme Süreci [Supervisory Review and Evaluation Process-SREP]), bankaları denetleyerek stratejileriyle uyumunu denetlemelidir. (3) Bankaların asgari sermaye seviyesinin üzerinde sermaye bulundurmalıdır. (4) Denetim otoriteleri, sermaye seviyesinin düşmesini önlemek amacıyla erken müdahale etmeli ve gerekli düzeltici eylemleri talep etmelidir.
- Sütun 3, piyasa disiplinini güçlendirmek amacıyla gerekli bilgilerin şeffaf bir şekilde açıklanmasını talep etmelidir.

Basel II'nin getirmiş olduğu Sermaye Yeterlilik Oranı (Capital Adequacy Ratio-CAR) şu şekildedir (Medetoğlu, 2023:29):

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{kredi riski} + \text{piyasa riski} + \text{operasyonel risk}} \geq \%8 \text{ Risk}$$

6.2.3. Basel III Kriterleri

2008 krizi sonrasında getirilen Basel III ile amaçlanan, bankacılık ve finans sistemini şoklara karşı daha dayanıklı hale getirmek, kurumsal yönetimi geliştirmek, risk yönetimini iyileştirmek ve bankaların şeffaflığını artırmaktır (Köksal vd., 2020:10). Basel III kapsamında ulaşılmak istenen hedefler şu şekildedir (Cangürel v.d., 2010:1):

- Şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Bankaların kurumsal yönetişiminin ve risk yönetiminin geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının artırılması,
- Bankaların bireysel (mikro düzenlemeler) dayanıklılığının artırılması,
- Finansal sistemin (makro düzenlemeler) şoklara karşı dayanıklılığının güçlendirilmesi.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar şunlardır (Cangürel v.d., 2010:1):

- Asgari sermaye miktarının artırılması, risk bazlı olmayan bir asgari sermaye gerekliliği standardının oluşturulması,
- Sermaye ihtiyacının ekonomik döngü dönemlerine bağlı olarak artırılması/azaltılması,
- Asgari likidite oranlarına ilişkin düzenlemelerin yapılması,
- Alım-satım hesaplarında sermaye yeterliliğinin hesaplamasında revizyon yapılması,
- Karşı taraf kredi riskinin hesaplamalarına ilişkin değişikliklerin gerçekleştirilmesi.

Basel III düzenleme değişikliklerinin hedeflerinin ayrıntıları aşağıdaki gibidir (Cangürel v.d., 2010:2):

- *Daha nitelikli sermaye:* Ana sermaye içerisinde en kaliteli sermaye kalemlerinin kalması sağlanmıştır. Ayrıca, bazı sermaye kalemleri, ana sermaye hesaplamasında indirim kalemini oluşturmuştur.
- *Niceliği artırılmış sermaye*: Çekirdek Sermaye Oranı yüzde 7'ye, Tier 1 oranı ise yüzde 8,5'e yükseltilmektedir. Yüzde 8,5'lik oran, bankaların esnek hareket etmeleri için asgari düzeydi oluşturmaktadır.
- *Sermaye tamponu oluşturulması*: Sermaye düzeyi, ekonomik koşullara bağlı olarak yüzde 0 ile yüzde 2,5 arasında değişiklik gösterebilecektir.
- *Risk bazlı olmayan kaldıraç oranı*: Belirli dönüşüm oranları ve aktifler ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir taban oran planlanmış ve kaldıraç oranı yüzde 3'dür.
- *Likidite düzenlemeleri*: Düzenlemelere dahil edilmesi planlanan Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı için asgari seviyelerin yüzde 100 olması öngörülmüştür.
- Karşı taraf kredi riskinin ve alım satım hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına yönelik değişiklikler planlanmıştır.

6.2.4. Basel IV Kriterleri

Basel IV, bankaların risk ölçüm modellerindeki farklılıkların azaltılması ve bankaların karşılaştırılmasının artırılmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda Basel I'in basit yapısı örnek alınmış ve bankaların risk ölçümünde kullanılan modellerin karmaşıklığını azaltmak için kamuoyu şeffaf bir şekilde bilgilendirilmelidir. Aynı zamanda içsel bankaların içsel modellere aşırı özgürlük tanıması ve bu özgürlüğün sınırlandırılması amacıyla belirli parametrelerde minimum taban değerlerinin belirlenmesi önerilmektedir. Bu oran, örneğin, bankaların temerrüt riskini yüzde 5 olarak hesaplaması durumunda, en az yüzde 10 olabilecektir. Ayrıca, aktif büyüklüğü 50 milyar Euro'yu aşan banklar ile finans kuruluşları için standart bir yaklaşım önerilmektedir. Çünkü, bu kuruluşlarda yeterli veri bulunmamakta, içsel modellerin güvenirliliği sorun oluşturmaktadır. Bu bağlamda, içsel modellerin yarattığı sorunlar, standart modelin revizyonu ile basit ve az sayıda risk faktörüyle çözülmesi planlanmaktadır (Köksal vd., 2020:14-15).

Bu kapsamda Komite, Basel IV düzenlemeleri ile düzenleyici çerçevede gerçekleştirilen reformları hayata geçirmiştir. Bu reformlar, risk ağırlıklı varlıkların (Risk-Weighted Assets-RWA), hesaplanmasında güvenilirliğin yeniden sağlanması ve bankaların sermaye oranlarının karşılaştırılabilmesinin artırılması amacını içermektedir (BIS, 2017:1):

- Kredi riski, kredi değerleme düzeltmesi riski ve operasyonel risk için standart yaklaşımların sağlamlaştırılması ve risk duyarlılığının artırılması,
- Kredi riski çerçevesinde içsel derecelendirme tabanlı (Internal Ratings-Based Approach-IRB) yaklaşımın uygulanması ile sermaye gereksinimlerine ilişkin girdilere yönelik sınırlamaların getirilmesi. Ayrıca, Kredi Değeri Düzeltmesi (Credit Valuation Adjustment-CVA) Riski ve Operasyonel Riskler için içsel model yaklaşımlarının sonlandırılması,
- Küresel sistemik öneme sahip bankaların kaldıraç seviyelerinin sınırlandırılması amacıyla bir kaldıraç oranı tampon mekanizmasının oluşturulması,
- Basel II çıktı tabanının, revize edilmiş Basel III standartlarına uygun olarak daha sağlam bir çerçeve ile güncellenmesi.

6.3. Uluslararası Karar Mekanizmaları

Küresel Finansal Mimari'nin düzenlenmesinde ilişkin tartışmalar G-20 zirvelerinde tartışılmakta ve zirvelerde alınan kararlar Finansal İstikrar Kurulu, Basel Komitesi ve uluslararası kurumlar aracılığıyla hayata geçirilmektedir.

6.3.1. G-7/8 Köln Zirvesi (1999)

Almanya'da düzenlenen zirve, 1997 Asya krizinin finansal piyasaları hazırlıksız yakalanması ve finansal serbestleşmenin refah artışını sağlayamaması gibi mimariye yönelik eleştirilerin etrafında düzenlenmiştir. Bu duruma yönelik ABD, gelişmekte olan piyasaları suçlayarak sermaye hareketliliğinin artırılmasını savunmuştur. Bu bağlamda Köln zirvesinde Yeni Küresel Finansal Mimari'nin inşası ile mevcut kuralları güçlendirmeye yönelik kararlar alınmıştır. Yeni mimari, gelişmekte olan piyasa ekonomilerini IMF ve Dünya Bankası ile entegre ederek Batı'nın kurallarını benimsemelerini amaçlamıştır (Soederberg, 2002:175). Bu kapsamda, Yeni Küresel Finansal Mimari için alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir (G7 Research Group, 1999):

Uluslararası Finans Kuruluşlarının Güçlendirilmesi ve Reformu

- IMF ve Dünya Bankası'nın günün ihtiyaçlarına göre reforme edilmesi,
- Yeni Finansal İstikrar Forumu'nun kurulması,
- IMF'nin denetim ile programlarının geliştirilmesi ve IMF Geçici Komitesi'nin "Uluslararası Finans ve Para Komitesi" olarak kalıcı hale getirilmesi,
- Sistemik öneme sahip ülkeler arasında gayri resmi diyalog mekanizmalarının kurulması.

Şeffaflığın Artırılması ve En İyi Uygulamaların Teşviki

- Kamu ve özel finans kuruluşları için uluslararası şeffaflık ve uygulama standartlarının geliştirilmesi,
- IMF şeffaflık raporlarının izlenmesi,
- IMF ve Dünya Bankası belgelerinin yayımlanarak şeffaflığın artırılması.

Sanayileşmiş Ülkelerde Finansal Düzenlemelerin Güçlendirilmesi

- Basel Komitesi'nin sermaye düzenlemelerine ilişkin risk değerlendirmesi ve risk yönetiminin iyileştirilmesi,
- Yüksek Kaldıraçlı Kuruluşların denetiminin ve şeffaflığının artırılması,
- Açık deniz finans merkezleri, standartlara uymalı ve kara para aklamayla mücadelede iş birliği yapması.

Gelişmekte Olan Piyasalarda Makroekonomik ve Finansal Güçlendirme

- Sermaye serbestleştirmesinin dikkatli yapılması,
- Döviz kuru rejimlerinin sürdürülebilir ve sağlam yapılarla desteklenmesi,
- IMF ve Dünya Bankası'nın daha çok teknik destek sağlaması.

Kriz Önleme ve Yönetimi-Özel Sektör Katılımı

- IMF'nin Koşullu Kredi Hattı (Conditional Credit Line-CCL) gibi araçlarla krizlere karşı koruma sağlanması,
- Özel sektörün krizler de sorumluluk almasının sağlanması,
- Kolektif eylem maddeleri gibi araçların yaygınlaştırılması.

Sosyal Politikaların Güçlendirilmesi-Yoksulların Korunması

- Krizlerde yoksul ve savunmasız kesimlerin korunması,
- Eğitim ve sağlık gibi temel sosyal hizmetlere yatırımların teşvik edilmesi,
- Uluslararası finans kuruluşları için sosyal hedeflerin ayrılmaz bir unsur olması.

6.3.2. G-20 Washington Zirvesi (2008)

ABD'de 2008 küresel krizi sonrasında toplanan bu ilk G-20 zirvesinde finansal düzenlemelerin artırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 47 maddeden oluşan bir eylem planı üzerinde mutabakat sağlanmış ve ayrıca, ticari korumacılığa karşı birlikte hareket etme konusunda anlaşılmıştır (Eraslan Aşkın, 2015). Bu kapsamda Küresel Finansal Mimari'nin reformuna ilişkin alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir (G20 Research Group, 2008):

- Gelişmekte olan ekonomiler için finansmana kolay erişimin sağlanması,
- Dünya Bankası ve çok taraflı kalkınma bankalarının kapasitelerini kullanması,
- IMF, Dünya Bankası ve Çok Taraflı Kalkınma Bankalarının krizle mücadelede yeterli kaynağa sahip olmalarının sağlanması.

Gerekli reformlar için aşağıdaki politikaların uygulamaya konulması taahhüt edilmiştir:

- *Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:* Finansal ürünlerin anlaşılır olması ve firmaların finansal durumunun doğru bir şekilde açıklanması.
- *Sağlam Düzenleme:* Düzenleyici sistemlerin güçlendirilmesi ve Kredi derecelendirme kuruluşlarının daha sıkı denetlenmesi.
- *Finans Piyasalarında Dürüstlüğün Teşviki*: Yatırımcı ve tüketicinin korunması ve piyasa manipülasyonun engellenmesi.
- *Uluslararası İş Birliğinin Güçlendirilmesi:* Düzenleyicilerin finansal piyasaların bütün noktalarında iş birliklerini artırması.
- *Uluslararası Finans Kuruluşların Reformu:* Bretton Woods kurumlarının reforme edilmesi ve Finansal İstikrar Forumu (Financial Stability Forum-FSF)'nun derhal gelişmekte olan ekonomileri de kapsayacak şekilde genişlemesi.

6.3.3. G-20 Londra Zirvesi (2009)

İngiltere'de kriz sonrası ikinci toplantının ana gündemi, ekonomik krizi engellemek amacıyla mali ve parasal desteklerin bir araya getirilmesi olmuştur. Bu kapsamda IMF ve diğer kurumlara ek fon sağlanmasına karar verilmiştir. Ayrıca, ticari korumacılığa karşı olan tutum bir kez daha vurgulanmıştır (Eraslan Aşkın, 2015). Bu doğrultuda, Küresel Finansal Mimari'nin şekillenmesi için alınan karalar şu şekilde özetlenebilir (G20 Research Group, 2009a):

- Yeni bir Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB)'nun kurulması,
- FSB'nin IMF ile iş birliği yapması,
- Düzenleyici sistemlerin reforme edilmesi,
- Düzenleme ve denetimin mekanizmalarının finansal kurumlara, araçlara ve piyasalara genişletmesi (hedge fonlar),
- Vergi cennetleri ile iş birliğine yanaşmayan kurumlara karşı harekete geçilmesi,
- Tek bir küresel muhasebe standartları seti oluşturulması,
- Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının düzenleyici denetim ve kayıt yetkisinin genişletilmesi.

Aynı zamanda, finansal kuruluşların yeni zorluklarla etkili bir şekilde başa çıkabilmesi için yeniden düzenlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, gelişmekte olan ekonomilerin daha fazla söz hakkı ve temsiliyetinin artırılmasına çalışılmıştır. Bu amaçla;

- IMF'nin kota ve söz hakkı reform paketinin uygulamaya konulması,
- IMF'ye stratejik yönlendirmenin sağlanması ve hesap verebilirliğinin artırılması,
- Dünya Bankası reformlarının uygulamaya konulması,
- Uluslararası finans kuruluşlarının başkan ve üst düzey yöneticilerinin şeffaf ve liyakate dayalı bir seçim süreciyle atanması.

6.3.4. G-20 Pittsburgh Zirvesi (2009)

ABD'de düzenlenen zirvede, Güçlü, Sürdürülebilir ve Dengeli Büyüme Çerçevesi'nde kriz sonrası küresel iyileşmeyi desteklemek amacıyla harekete geçilmesi için uzlaşılmıştır. Ayrıca, büyük finansal kuruluşların reforme edilmesi kararı alınmıştır (Eraslan Aşkın, 2015). Bu doğrultuda, Küresel Finansal Mimari'nin şekillenmesi için alınan karalar şu şekilde özetlenebilir (G20 Research Group, 2009b):

- G20'nin uluslararası ekonomik iş birliği için ilk merci olarak belirlenmesi,
- Finansal İstikrar Kurulu (FSB)'nun kurulması,
- Gelişmekte olan piyasalara en az %5 oranında kota payı aktarımının amaçlanması,
- 500 milyar doların üzerinde katkı ile IMF'nin Yeni Borçlanma Düzenlemeleri'ne (New Borrowing Regulations-NAB) destek taahhüdün yerine getirilmesi,
- Ülkelerin değişen ekonomik ağırlıklarını ve Dünya Bankası'nın kalkınma misyonunu yansıtan yeni bir formülün benimsenmesi; gelişmekte olan ve geçiş ülkeleri için oy gücünde en az %3 artış sağlanması.
- Aşırı temsil edilen gelişmiş ülkelerin oy hakkının azaltılması; gelişmekte olan ülkelere daha fazla söz hakkı verilmesi; yoksul ülkelerin oy gücünün korunması.
- Dünya Bankası'nın iklim değişikliği ve gıda güvenliği gibi küresel sorunlara odaklanması.

6.3.5. IMF ve Dünya Bankası Yıllık Toplantısı (2009) (İstanbul Kararları)

İstanbul'da düzenlenen toplantıda, küresel kriz sonrasında, küresel ekonomik toparlanma sağlanana kadar destekleyici politikaların devamı konusunda anlaşmıştır. Ayrıca, IMF'nin yönetiminde, dinamik gelişmekte olan piyasaların ve gelişmekte olan ülkelerin daha fazla etkiye sahip olmasını sağlamak için reform çabaları desteklenmiştir. Bu kapsamda, reformlarla ilgili olarak alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir (IMF, 2009):

- IMF'nin yetki alanı, küresel istikrar kapsamında tüm makroekonomik ve finansal sektör politikalarını içine alacak şekilde yeniden değerlendirilmesi,
- Esnek Kredi Hattının (Flexible Credit Line-FCL) başarısı için, bu aracın kriz zamanlarında daha fazla ülkeye sigorta sağlamasının nasıl geliştirilebileceği ve finansman yöntemlerinin geliştirilmesinin incelenmesi,
- Esnek Kredi Hatları gibi finansman araçlarının, ülkelerin rezervler biriktirme zorunluluğunu azaltarak küresel ekonomik dengesizlikleri giderme potansiyelinin analiz edilmesi,
- IMF ve G-20'nin önerisine uygun olarak, ülke politikalarının karşılıklı değerlendirilmesine katkıda bulunacak yeni birçok taraflı izleme sürecinin başlatılması,
- G-20 tarafından kabul edilen reformlar çerçevesinde, IMF'deki kota paylarının 2011 yılına kadar en az yüzde 5 oranının gelişmekte olan ülkelere kaydırılması.

6.3.6. G-20 Antalya Zirvesi (2015)

Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı zirvede, ilk kez göç ve mülteci hareketleri gündem konusu olmuştur. Ayrıca, finans sektöründe reform yapılması konusunda ve küresel iklim anlaşması desteklenmiştir. Aynı zamanda Terörle Mücadele ile ilgili de bir G-20 Bildirisi yayınlanmıştır (G20 South Africa, 2025a). Toplantı kapsamında, Küresel Finansal Mimari'nin şekillenmesi için alınan karalar şu şekilde özetlenebilir (G20 Research Group, 2015):

Başkanlık Öncelikleri:

- IMF'nin kota paylarının daha adil bir şekilde yeniden düzenlenmesi; IMF 2010 Kota ve Yönetim Reformunun tam olarak uygulanmasının sağlanması.

Zirve Sonuçları:

- 2010 IMF Kota ve Yönetim Reformu'nun tam olarak uygulanması,
- IMF'nin Özel Çekme Hakları (Special Drawing Rights-SDR) sepetinin değerleme yönteminin gözden geçirilmesi,
- Uluslararası devlet tahvil ihraçlarında güçlendirilmiş kolektif eylem pari passu hükümlerinin kullanılması ve bu hükümlerin uygulanmasının hızlandırılması.

6.3.7. G-20 Buenos Aires Zirvesi (2018)

Arjantin'de düzenlenen zirvenin ana teması, Adil ve Sürdürülebilir Kalkınma için Mutabakat Oluşturmak şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda, öncelikli konular, işin geleceği, dördüncü sanayi devrimi, sağlık, gençlik, altyapı ve sürdürülebilir gıda güvenliği konuları üzerinde yoğunlaşılmıştır. Ayrıca, kadınların güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele, dayanıklı bir mali sistem, küresel vergi adaleti, iklim eylemi ve temiz enerji sistemleri gibi konularda yer almıştır (G20 South Africa, 2025b). Toplantı kapsamında, Küresel Finansal Mimari'nin şekillenmesi için alınan karalar şu şekilde özetlenebilir (G20 Research Group, 2018):

- Kota tabanlı ve yeterli kaynaklara sahip bir IMF'nin güçlendirmesi; yeni bir kota formülü üzerinde anlaşılması; yoksul üyelerin temsilinin korunması.
- Sınır ötesi sermaye akışlarının yarattığı politika zorluklarını Sermaye Akışı Yönetimi (Capital Flow Management-CFM) tedbirleri gibi makro ihtiyati tedbirlerle azaltılması; OECD ve IMF'nin CFM tedbirlerinin desteklenmesi.
- Kamu borcu ve mali yönetimde şeffaf, sağlam ve sürdürülebilir finansman uygulamaların sağlanması; Paris Kulübü'nün çalışmalarının desteklenmesi, IMF ve Dünya Bankası'nın kamu borcu şeffaflığını güçlendirme konusunda çalışması.
- Küresel Finansal Yönetim konusunda, Eminent Persons Group'un raporunun desteklenmesi.

6.3.8. G-20 Rio de Janeiro Zirvesi (2024)

Brezilya'da düzenlenen zirvenin teması, Adil Bir Dünya ve Sürdürülebilir Bir Gezegen İnşa Etme olarak belirlenmiştir. Bu anlamda, milyarderlerin vergilendirilmesi, enerji geçişi, Brezilya'daki Taraflar Konferansı (COP) 30'a destek, sürdürülebilir büyüme ve yoksullukla mücadele gibi konular ele alınmıştır. Sonuç bildirgesinde ayrıca sosyal kapsayıcılık ve küresel yönetişim reformu vurgulanmıştır (G20 South Africa, 2025c). Toplantı kapsamında Küresel Finansal Mimari'nin şekillenmesi için alınan karalar şu şekilde özetlenebilir (G20 Research Group, 2024):

- Çok Taraflı Kalkınma Bankaları (Multilateral Development Banks-MDBs) için Daha İyi, Daha Büyük ve Daha Etkili bir yol haritasının onaylanması; bu yol haritasının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ilerlemeyi hızlandırması; yerel ve özel kaynakları seferber etmede MDB'lerin desteklenmesi.
- Düşük ve orta gelirli ülkelerin zorluklarla başa çıkmasını sağlamak için Dünya Bankası'nın kapasitesinin artırılması; Lima Hissedarlık ilkeleri doğrultusunda Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası 2025 Hissedarlık İncelemesinin beklenmesi.
- Gelişmekte olan ülkelerin MDB'ler ve uluslararası ekonomik kurumlarda daha iyi temsil edilmesi; Sahra Altı Afrika'nın sesini artırmak için IMF Yönetim Kurulu'nda 25. bir yönetici koltuğunun oluşturulması.
- Küresel finansal güvenlik ağının merkezinde olan IMF'ye bağlılığın teyit edilmesi; yoksul üyelerin kota paylarını korunması; üyelerin konumlarını göre bir kota düzenlemesine ihtiyaç olması; IMF Yönetim Kurulu'nun ücretler ve ek ücretler ile Yoksulluk Azaltma ve Büyüme Vakfı'nın sunduğu desteklerin gözden geçirilmesi.
- İhtiyaç duyan ülkelere 100 milyar ABD doları tutarında gönüllü katkı hedefinin başarısının kutlanması; Özel Çekme Hakları (SDR) kaynaklarını kullanmaya istekli ve yetkili ülkelerin davet edilmesi; bu, SDR taleplerinin rezerv varlık statüsünü korurken, MDB'lerin finansal kapasitelerini güçlendirerek açlık ve yoksullukla mücadele edilmesi.
- Düşük ve orta gelirli ülkelerde borç sorunlarının etkili bir şekilde ele alınması; G-20 Ortak Çerçevesi çerçevesinde yapılan borç tedavilerindeki ilerlemenin desteklenmesi; borç şeffaflığını artırmak için tüm paydaşların çabalarının desteklenmesi; paydaşlar arasında ortak anlayış için Küresel Egemen Borç Yuvarlak Masa Toplantısı'nın desteklenmesi; Borç, Kalkınma ve Altyapı konulu tartışmaların desteklenmesi.

7. Türkiye'nin Finansal Küreselleşmeye Eklemlenme Süreci

1980 yılından itibaren Türkiye ekonomisi dışa açık ve piyasa merkezli bir yapıya geçiş yapmıştır. Bu kapsamda Türkiye'de ekonomik, hukuki ve kurumsal anlamda köklü değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerden biri de finansal piyasaların serbestleşme süreci olmuştur. Bu bağlamda, döviz kuru politikası daha esnek bir yapıya kavuşturulmuş, TL'nin değeri düşürülmüş, kara borsayı engelleyecek tek bir döviz kuru uygulanmaya başlanmış, Mayıs 1981'de MB günlük döviz kuru düzenlemelerine başlamış ve 1982 yılının sonunda, ticari bankalara döviz pozisyonu bulundurma izni verilmiştir. Bu düzenlemeler ile döviz transferlerini artırmak ve sermaye çıkışını önlemek amaçlanmıştır. Son olarak, 7 Temmuz 1984 tarihli ve 30 sayılı Kararnameyle döviz kuru rejimi serbestleştirilmiştir (TCMB, 2002:11).

Faiz oranlarına ilişkin düzenlemeler Ocak 1980 tarihi ile başlamış ve kredi faizlerine uygulanan üst limitler kaldırılarak devletin faiz oranları üzerindeki kontrolüne son verilmiştir. Büyük bankalar faiz oranlarının artışına yönelik olarak kendi aralarında bir mutabakat sağlamışlardır. Haziran 1987'de, bankalara belirli bir üst sınır dahilinde faiz oranlarını belirleme yetkisi tanınmış ve 12 Ekim 1988'e gelindiğinde ise tüm mevduat faiz oranları serbest bırakılmıştır (TCMB, 2002:13).

1981'de Sermaye Piyasası Kanunu uygulanmaya başlanmış, Türkiye'deki sermaye piyasalarının yönetimi ve yatırımcı haklarının güvence altına alınmasına başlanmış ve kanun kapsamında, 1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu kurulmuştur. Mayıs 1985'te bütçe açıklarının kapatılması için devlet tahvilleri ihracı başlamış ve 1994'te yaşanan finansal kriz sonrası Hazine'nin MB'den aldığı borç miktarı düşürülmüştür. 2001 yılında gelindiğinde, yeni MB kanunu ile MB'nin kısa vadeli borç verme uygulaması tamamen sona ermiştir (TCMB, 2002:13-14).

Borsa faaliyetleri 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) ile başlamış ve aynı yıl MB'nin para politikasında bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu kapsamda, MB'nin amacı, bankacılık sisteminin toplam rezervlerini denetleyerek para arzını kontrol edilmesi olmuştur. 2 Nisan 1986 tarihinde Bankalararası Para Piyasası, MB bünyesinde faaliyete başlamıştır. Şubat 1987'de MB, para politikasının uygulanmasında açık piyasa işlemlerini ana araç olarak uygulamaya başlamıştır. Ağustos 1988'de Döviz ve Efektif Piyasaları, MB bünyesinde kurulmuş ve günlük kur belirlenmeye başlanmıştır (TCMB, 2002:15).

Türkiye'de sermaye akımlarının serbestleşmesi süreci 1980'de başlamış ve 1989'da tamamlanmıştır. Bu kapsamda, serbestleşme süreci 28 ve 30 No'lu Kararnameler ile başlamış, Aralık 1983 ve Temmuz 1984'te yürürlüğe konulmaları ile sermaye hareketleri kısmen serbest bırakılmıştır. 11 Ağustos 1989 tarihinde ise 32 No'lu Kararname ile sermaye hareketleri tamamen serbest bırakılmıştır (TCMB, 2002:16).

Türkiye'nin mali sisteminin en önemli unsuru olan bankacılık sektöründeki reformlar 1980'lerde başlamış, bankalar arasında rekabeti artırarak finansal sistemin dayanıklılığının ve verimliliğinin artırılması amaçlanmıştır. 1983'te Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF), bankalar kanununda yapılan değişiklik ile kurulmuştur. Sektörün düzenlenmesine ilişkin reformlar kapsamında iki ayrı banka kanunu yürürlüğe konmuştur. İlk bankalar kanunu (1985), bankacılık sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesi için gereken hukuki altyapıyı düzenlemiştir. Bu amaçla, bankaların muhasebe sistemlerinin standart hale getirmesi ve finansal yapılarının denetlemesi amacıyla Bankalar Yeminli Murakıpları yetkilendirilmiştir. 1989'da bankaların, BIS standartlarına uygun

sermaye yeterliliği oranlarını sağlamaları zorunlu hale getirilmiştir. İkinci bankalar kanunu (1999) ile bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi düzenlenmiştir. Böylece, bankacılık sektöründe verimliliği yükseltmek ve olası tehlikeleri en aza indirmek amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur (TCMB, 2002:17-18).

Türkiye'de Basel kriterlerine uyum süreci, Basel I'e dayanan sermaye ölçüm yöntemiyle 1989'da başlamıştır. 2005 yılında Basel II'ye uyum çalışmaları başlarken, 2013-2015 döneminde, özkaynak, sermaye yeterliliği, likidite, kaldıraç ve sermaye tamponlarını düzenleyen Basel III kriterleri yürürlüğe girmiştir (BDDK, t.y.). En son olarak ise, Basel III kapsamında, büyük kredi sınırları (LEX) ve net istikrarlı fonlama oranı (NSFR) 2023 ve 2024 yıllarında uygulanmaya başlanmıştır (BDDK, 2025a). Ayrıca, 25 Mayıs 2009 yılında Basel Komite üyesi olan Türkiye, komitenin gerekliliklerini yerine getirme konusunda G-20'de gerekli taahhütte bulunulmuştur. Bu kapsamda, BDDK, komitenin alt çalışma gruplarında faaliyet yürütmekte ve uluslararası kuralların oluşumunda görev almaktadır (BDDK, t.y.).

Basel düzenlemelerinin iyi bir uygulayıcısı olan Türkiye'de Sermaye Yeterlilik Oranı, sermaye ile risk ağırlıklı varlıklar arasındaki oranlama ile asgari bir seviyede belirlenmiştir. Bu oran, mevzuat gereği en az yüzde 8 olarak tespit edilmiştir. Ancak, bazı özel işlemler için bankalar açısından yönetmeliklerde yüzde 12 sermaye yeterliliği öngörülmektedir (Tiryaki, 2023). Türkiye'de Mayıs 2025 döneminde sermaye yeterliliği standart oranı yüzde 17,50 düzeyindedir (BDDK, 2025b).

Türkiye'de finansal piyasaların serbestleşme sürecini incelediğimiz zaman göze çarpan önemli nokta, serbestleşme sürecinin ilk aşamasının devlet eliyle yürütülmesidir. Fakat, daha sonrasında borsanın ve sermaye piyasasının kurumsallaşması ile sermeye piyasalarının kendi kendilerini kontrol mekanizmalarını tesis ettiği görülmektedir (Eroğlu, 2002:40).

8. Küresel Finansal Mimari için Reform Önerileri

Küresel Finansal Mimari kapsamında ticaret, vergi, mali bütünlük, teknoloji, çevresel sürdürülebilirlik ve iklim gibi kalkınma alanları birbiriyle tutarlı olmalı ve birbirini tamamlamalıdır. Küresel mimarideki reformlar, uluslararası toplumun desteği ile ulusal düzeyde güçlendirilmiş finansman politikaları ve kapasite geliştirme çalışmalarıyla daha etkili olacaktır (BM, 2023:4).

BM, uluslararası finansal yönetişimin küresel gerçekleri ve yeni zorlukları daha iyi yansıtacak şekilde reforme edilmesini önermektedir. Bu kapsamda, iki ana öneri sunulmaktadır. İlk öneri, Küresel Güney ülkelerinin ağırlığını artıracak uluslararası finansal kurumlarının yönetiminin dönüştürülmesidir. İkinci öneri ise, uluslararası sistemin daha tutarlı işlemesini sağlamak için temsili bir üst organın kurulmasıdır (Abedin v. d., 2024:4-5).

Bu reform hedefi doğrultusunda uluslararası finansal kurumlarının yönetişimini dönüştürmek için; (1) IMF'nin kota formülünün güncellenerek nüfus bileşeninin hesaba katılması, (2) oy hakları ve karar alma süreçlerinin daha demokratik hale getirilmesi, (3) IMF kaynaklarına erişimin kotalardan ayırılarak erişim için çok boyutlu bir kırılganlık endeksi gibi göstergeler yoluyla belirlenmesi, (4) Küresel Güney'in temsilini artırmak ve yönetim kurullarını daha kapsayıcı hale getirilmesi (IMF'de 24 ve Dünya Bankası'nda 25 olan kurul üyelerinin sayısının 52'ye çıkarılması) ve (5) bu kurumların tüm yönetim yapılarında cinsiyet dengesine önem verilmesi şeklinde beş somut öneri getirilmektedir (Abedin v. d., 2024:5).

Ayrıca, uluslararası finans sisteminin yönetişimine yönelik 10 maddelik reform paketi açıklanmış, ancak, önerilerin etrafında bir fikir birliğinin sağlanmasının zaman alacağı belirtilmiştir. BM'nin 10 maddelik reform paketi şu şekilde özetlenebilir (Abedin v. d., 2024:9-12):

1. Küresel finans kurumlarının yönetim kurullarının rolü yeniden tanımlanmalıdır. Yönetim kurulları strateji, denetim ve performans izlemeye odaklanmalı ve günlük işleyişe karışmamalıdır.
2. İcra başkanı ile yönetim kurulu başkanı farklı kişiler olmalıdır. Bu kapsamda, icra başkanları Küresel Kuzey'den, yönetim kurulu başkanları Küresel Güney'den olabilir.
3. Yönetim kurulu üyelerinin görev tanımları ve nitelikleri belirlenmelidir. Böylece üyeler, kendi ülkelerinin çıkarlarını korumak dışında, aynı zamanda kurumun stratejilerini geliştirmeli ve gözetim sorumluluklarını yerine getirmelidir.
4. Küresel finans kurumları yarı zamanlı ve yerleşik olmayan yönetim sistemine geçmelidir. Böylece, yönetim kurulunun günlük işlere karışması engellenerek siyasi müdahale azaltabilir.
5. Küresel finans kurumları yönetim kurulları sivil toplum ve özel sektörü temsil eden bağımsız yöneticiler ve bölgesel örgütlerin temsilcilerini içerecek şekilde genişletilebilir.
6. Küresel finans kurumlarının icra başkanlarının rolü, yönetim kurulu başkanından ayrı olmalı ve her iki rol için net görev tanımları oluşturulmalıdır.
7. Küresel finans kurumlarının icra başkanlarının seçim süreci açık ve şeffaf bir şekilde yürütülmelidir. ABD'nin tek aday sunması yerine birkaç aday gösterilebilir.
8. Kurumların bütçesinin onaylanması ve yeni stratejilerin benimsenmesi için çift çoğunluk sistemi benimsenebilir. Böylece, daha küçük ekonomilerin seslerini daha fazla duyurabilir.
9. IMF finansmanına erişim, kota ile bağlantılı olmaktan çıkarılmalıdır. Böylece, ihtiyacı olan ülkeleri cezalandıran ek ücret ödenmesi engellenebilir. IMF'nin asıl müşterileri Küresel Güney ülkeleri olup, kota payları küçüktür.
10. G20 üyeliği genişletilmelidir. Afrika Birliği ile Güney Afrika'nın tek ülke olarak temsil edilmesi yeterli değildir. G-20'ye Nijerya, Mısır ve Etiyopya gibi Afrika ülkeleri eklenebilir.

9. Sonuç

Küresel ekonominin yapısı, Küresel Güney'in yükselişi, küresel iklim değişikliği, teknolojik gelişme, sürdürülebilirlik kavramı ve gelir eşitsizliğinin giderek derinleşmesi gibi olgular karşısında ve artan belirsizlikler nedeniyle sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır. Bu dönemde, özellikle Trump politikalarının etkisi ile ABD'nin daha korumacı yaklaşımı, Çin'in durdurulamayan üretim artışı küresel ekonomiyi yeni bir aşamaya taşımıştır.

Küresel finans piyasaları da bu gelişmelerin uzağında değil, tam olarak bu tartışmaların merkezi olarak ön plana çıkmaktadır. Çünkü, günümüzde ekonomik şokların geneli finansal piyasalar veya bankacılık sektörü kaynaklı olmakta olup, bulaşma etkisiyle reel sektöre yayılmaktadır. Ayrıca, finansal piyasaların birbiri ile entegre olması bir ülkede yaşanan bir krizin diğer ülkeleri de etkilemesine yol açmaktadır. Bu noktada, endişe duyulan ana husus, küresel finansal mimarinin oluşabilecek bir krize karşı ne kadar dayanıklı olduğu konusudur. Bu yüzden finansal krizlerin önlenmesi, yönetilmesi ve toparlanma sürecinde, işlevsel bir küresel finansal mimari için yeniden inşaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu kapsamda, son yıllarda G-20 küresel finansal mimarinin yeniden inşası için yapılan çalışmalarda ön plana çıkan ana uluslararası mecra olmuştur. Özellikle, Basel kriterlerinin uygulanması, G-20 açısından çok başarılı bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü, bu kriterler tavsiye kararı olmaktan çıkmış ve uluslararası düzeyde finansal istikrarın sağlanmasına etki eden düzenlemeler olarak işlev görmektedir. Günümüzde çoğu ülke tarafından Basel kriterleri benimsenmiş ve bu kriterlere uyum çalışmaları belli aşamalarda devam etmektedir. Aynı zamanda G-20'nin bir diğer önemli katkısı ise, küresel finansal sistemi denetleyen, analiz eden ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayan Finansal İstikrar Kurulu'dur. Ancak, G-20'nin aldığı her kararın bağlayıcı olmayışı ile üye ülkeler tarafından uygulanma hususunun yerel kanunlara ve projelere bağlı olması uygulanabilirlik açısından zamana bağlı olmasına neden olmaktadır. Bir diğer önemli husus ise, bazı ülkelerin kendi çıkarlarını zedeleyen kararları uygulama konusunda oldukça isteksiz olmaları yaygın bir durumdur.

Küresel Finansal Mimari'nin yeniden inşasında önemli bir başka boyutta geleneksel mimarinin temel taşları olan IMF ve Dünya Bankası'nın reforme edilmesidir. Günümüzde dünya ekonomisi içerisinde ağırlığı artan Küresel Güney'in karar alma süreçlerinde daha etkin rol alması, kota haklarının düzenlenmesi ve politik önceliklerinin yeniden ele alınması gerekmektedir. Özellikle, borç verme mekanizmalarının ülkeler için bağımsız ulusal politika alanı oluşturmayı sınırlaması ciddi tartışmalara neden olmaktadır. Aynı zamanda açlık ve yoksullukla mücadele eden ülkelerinin daha ciddi boyutlarda desteklenmesi, küresel kaynak dağılımını daha adil hale getirecektir.

Bu yeni inşa sürecinde ülkelerin yalnızca kendi çıkarları bağlamında değil dünya yararına hareket etmeleri ön önemli noktalardan biridir. Yalnızca birilerinin eşit olduğu değil, herkesin eşit olduğu bir yapının tesis edilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Küresel Finansal Mimari'nin yeniden inşasında, özellikle finansal sistemi yeniden yapılandırmanın sorumluluğu değil, aynı zamanda daha adil, daha sürdürülebilir ve daha yaşanabilir bir dünya yaratma görevi de tüm paydaşlara yüklenmesi gereklidir.

Kaynakça

Abdel-Khalek, G. (2003). Bad Policies or Systemic Dysfunction? The Perils of Financial Globalization: A South View. *The Perils of Financial Globalization: A South View (June 2003)*.

Abedin, W. A. F. A., Coulibaly, B. S., Ghanem, H. A. F. E. Z., Prasad, E. and Uy, M. A. R. I. L. O. U. (2024). *Reforms for a 21st Century Global Financial Architecture*. Special Report.4

Agrawal, S., Broszeit, T., Singh, R., Sugimoto, N., Surti, J., and Vogelsang, S. (2025). *Pension Funds and Financial Stability.* (Global Financial Stability Note 2025/001). International Monetary Fund, Washington, DC.

Akan, D. M. (2010). Uluslararası Döviz Kuru Sistemlerinin Geleceği: Bretton Woods'a Geri Dönülebilir mi?. *Sosyal Bilimler Dergisi, (2)*, 108-115.

Aykın, H. (2007). *Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar*. T.C. Dışişleri Bakanlığı. www.mfa.gov.tr/karaparanin-akalanmasiyla-mucadele-konusundaki-temel-uluslararasi-metinler-ve-olusumlar-.tr.mfa (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2025).

Bakir, C., and Öniş, Z. (2010). The Regulatory State and Turkish Banking Reforms in the Age of post-Washington Consensus. *Development and Change, 41*(1), 77-106.

Başoğlu, U. (2000). Finansal Serbestleşme ve Uluslararası Portföy Yatırımları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(4), 87-99.

BDDK. (2025a). *Bankacılık Mevzuatının Basel Standartlarına Uyumlu Bulunmasına İlişkin Rapor (RCAP) Hakkında Basın Açıklaması*. www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/2109?ekId=868 (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2025).

BDDK. (2025b). *Türk Bankacılık Sektörünün Konsolide Olmayan Ana Göstergeleri,* Haber Bülteni (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2025).

BDDK. (t.y.). *Basel Düzenlemeleri*. www.bddk.org.tr/Sss/Liste/108 (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2025).

Bedestenci, H. Ç. ve Yardım, Ö. (2006). Finansal Yenilikler; Ortaya Çıkış Nedenleri ve Türleri. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(2), 1-16.

Bekaert, G., and Hodrick, R. (2017). *International Financial Management (2nd ed.)*. Pearson Education.

BIS. (2017). High-Level Summary of Basel III Reforms. Basel Committee on Banking Supervision. www.bis.org/bcbs/publ/d424_hlsummary.pdf (Erişim tarihi: 21 Nisan 2025).

Biber, A. E. (2021). Finansal İnovasyon, Krizler ve Finansal Düzenlemelere İlişkin Bir Değerlendirme. *Güncel İktisadi Tartışmalar*, *51*.

BM. (2023). *Our Common Agenda Policy Brief 6: Reforms to the International Financial Architecture.* United Nations.

Bordo, M. D. (2017). *The Operation and Demise of the Bretton Woods System; 1958 to 1971 (No. w23189)*. National Bureau of Economic Research.

Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U., Kayci, İ. ve Atalay, S. (2010). *Sorularla Basel III*. Risk Yönetim Dairesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.

CIA. (2002). Facilitating Disaster: An Overview of 11 September Finance. www.cia.gov/readingroom/docs/FACILITATING%20DISASTER%20AN%20%5B15945354%5D.pdf (Erişim tarihi: 10 Nisan 2025).

Doğan, B. ve Sarsıcı, E. (2018). Basel III ve Kobi'ler Üzerine Muhtemel Etkileri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(02), 110-116.

Eğilmez, M. (2020). Washington Uzlaşısının 30 yılı. Kendime Yazılar. www.mahfiegilmez.com/2020/05/washington-uzlassnn-30-yl.html (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2025).

Elson, D. (1994). People, Development and International Financial Institutions: An Interpretation of the Bretton Woods System. *Review of African Political Economy, 21*(62), 511-524.

Eraslan Aşkın, Ş. (2015). Kapsayıcı ve Sağlam Büyüme için Hep Birlikte. *Skylife Dergisi*, (Kasım 2015).

Eroğlu, N. (2002). Finansal Küreselleşme: Devletin Düzenleyici Rolü Üzerine Etkileri. Alkan Soyak (der.), *Küreselleşme İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar*, Om Yayınevi, İstanbul.

FATF. (2001). The FATF IX Special Recommendations and Interpretative Notes (incorporating all subsequent amendments until February 2008). Financial Action Task Force. www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Ixspecialrecommendations.html (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2025).

FATF. (2012). The FATF Recommendations. Financial Action Task Force. www.fatf-gafi.org/en/topics/fatf-recommendations.html (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2025).

Financial Crimes Enforcement Network. (t. y.). USA PATRIOT Act. U.S. Department of the Treasury. www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/usa-patriot-act (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2025).

Fisher, J., Gilsinan, J., Harshman, E., Islam, M., and Yeager, F. (2005). Assessing the Impact of the USA Patriot Act on the Financial Services Industry. *Journal of Money Laundering Control, 8*(3), 243-251.

Forget, L. (2005). Combating Money Laundering and Terrorism Financing. *In Current Developments in Monetary and Financial Law (*CHAPTER 17*), Vol. 3*. USA: International Monetary Fund. www.doi.org/10.5089/9781589063341.072.ch017 (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2025).

Frame, W. S., and White, L. J. (2004). Empirical Studies of Financial Innovation: Lots of Talk, Little Action?. *Journal of Economic Literature, 42*(1), 116-144.

G20 Research Group. (2008). Declaration of the Summit on Financial Markets and the World Economy, G20 Summits-Washington Summit, Washington DC. G20 Information Centre, University of Toronto. www.g20.utoronto.ca/2008/2008declaration1115.html#reform (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2025).

G20 Research Group. (2009a). Global Plan for Recovery and Reform, G20 Summits-London Summit, London. G20 Information Centre, University of Toronto. www.g20.utoronto.ca/2009/2009communique0402.html (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2025).

G20 Research Group. (2009b). G20 Leaders Statement: The Pittsburgh Summit, G20 Summits- Pittsburgh Summit, Pittsburgh. G20 Information

Centre, University of Toronto. www.g20.utoronto.ca/2009/2009communique0925.html (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2025).

G20 Research Group. (2024). G20 Rio de Janeiro Leaders' Declaration. G20 Information Centre, University of Toronto. www.g20.utoronto.ca/2024/241118-declaration.html (Erişim tarihi: 9 Mayıs 2025).

G20 Research Group. (2015). G20 Factsheet, G20 Summits-2015 Antalya Summit, Antalya, Turkey. G20 Information Centre, University of Toronto. www.g20.utoronto.ca/2015/151116-antalya-outcomes.html (Erişim tarihi: 8 Mayıs 2025).

G20 Research Group. (2018). Buenos Aires Action Plan. G20 Information Centre, University of Toronto. www.g20.utoronto.ca/2018/2018-buenos-aires-action-plan.html (Erişim tarihi: 8 Mayıs 2025).

G20 South Africa. (2025a). 2015-Antalya. www.g20.org/summit-and-logos/2015-antalya/ (Erişim tarihi: 24 Mayıs 2025).

G20 South Africa. (2025b). 2018-Buenos Aires. www.g20.org/summit-and-logos/2018-buenos-aires/ (Erişim tarihi: 24 Mayıs 2025).

G20 South Africa. (2025c). 2024 Brazil. www.g20.org/summit-and-logos/2024-brazil/ (Erişim tarihi: 24 Mayıs 2025).

G7 Research Group. (1999). G7 Statement, Köln, Germany, June 18, 1999. University of Toronto. www.g7.utoronto.ca/summit/1999koln/g7statement_june18.htm (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2025).

Goldman Sachs. (2001). Terrorist Attacks Stun the World and Jolt Global Financial Markets. www.goldmansachs.com/our-firm/history/moments/2001-september-11 (Erişim tarihi: 30 Nisan 2025).

Gore, C. (2000). The Rise and Fall of the Washington Consensus as a Paradigm for Developing Countries. *World Development, 28*(5), 789-804.

Gudjonsson, J., and Jensen, S. E. H. (2023). Pension Funds and Financial Stability: The Case of the UK Gilt Crisis. *Intereconomics: Review of European Economic Policy, 58*(3), 155-159.

Güven, A. B. (2018). Whither the post-Washington Consensus? International Financial Institutions and Development Policy Before and After the Crisis. *Review of International Political Economy, 25*(3), 392-417.

Häusler, G. (2002). The Globalization of Finance. *In Financial Globalization*. International Monetary Fund.

Hayami, Y. (2003). From the Washington Consensus to the post-Washington Consensus: Retrospect and Prospect. *Asian Development Review, 20*(02), 40-65.

History.com Editors. (2025). September 11 attacks. History. www.history.com/articles/9-11-attacks (Erişim tarihi: 30 Nisan 2025).

IMF. (2009). IMF-World Bank Annual Meetings, IMF Survey: 'Istanbul Decisions' to Guide IMF As Countries Shape post-Crisis World. *IMF Survey Online*. www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sonew100609a (Erişim tarihi: 8 Mayıs 2025).

IMF Research Dept. (2001). "Chapter I Prospects And Policy Challenges". In *World Economic Outlook, October 2001*. USA: International Monetary Fund. www.doi.org/10.5089/9781589060739.081.ch001 (Erişim tarihi: 1 Temmuz 2025).

Institute for Financial Integrity. (2024). *A Review of the Financial System Post 9/11*. www.finintegrity.org/a-review-of-the-financial-system-post-9-11/ (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2025).

İncekara, A. ve Mutlugün, B. (2016). Türkiye'de Neoliberal Ekonomi Politikaları Sürecinde Gelir Bölüşümü ve İktisadi Büyüme İlişkisinin Analizi. *In International Conference on Eurasian Economies* (pp. 358-367).

Kaplan, C. (1999). *Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği*. TCMB.

Köksal, M. O., Babuşcu, Ş. ve Hazar, A. (2020). Basel IV Neleri Değiştirecek?. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 2*(1), 1-25.

Kuzu, M., (2021). The Role and Importance of Global Policy Uncertainty in The Development of New Global Financial Architecture. *Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA), 8*(3), 147-159.

Lopes, C. (2012). Economic Growth and Inequality: The New post-Washington Consensus. RCCS Annual Review. *A Selection from the Portuguese Journal Revista Crítica de Ciências Sociais, (4).*

Mangır, F. (2006). Finansal Deregülasyonun 1989–2001 Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (16)*, 459-472.

Mbulawa, S. (2023). Rethinking Financial Globalization. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.108470

Medetoğlu, B. (2023). Risk in Banking, the Basel Process and Capital Adequacy. In: Kırcı Altınkeski, B. and Buğan, M. F. (eds.), *Evolution of Financial Markets: Banking, Risk Management, Markets and Institutions*. Özgür Publications.

Mesci, M., Öncü, M. A., and Şahin, Ö. (2012). Finansal Yeniliklerin İşletme Performansına Etkisi: İstanbul'daki Turizm İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26*(3-4), 125-141.

Moreno, R., and Santos, M. (2008). Pension Systems in EMEs: Implications for Capital Flows and Financial Markets. *BIS Papers, 44*, 45-69.

National Bank of Serbia. (t.y.). Basel I. National Bank of Serbia. www.nbs.rs/en/finansijske-institucije/banke/bazelski-stendardi/bazel-I/# (Erişim tarihi: 20 Nisan 2025).

National Bank of Serbia. (t.y.). Basel II. National Bank of Serbia. www.nbs.rs/en/finansijske-institucije/banke/bazelski-stendardi/bazel-II/ (Erişim tarihi: 20 Nisan 2025).

National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. (2004). The 9/11 Commission report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States – Executive Summary. www.govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report_Exec.pdf (Erişim tarihi: 19 Nisan 2025).

Oktayer, A. (2011). Finansal Yenilikler ve Para Talebi. *Maliye Dergisi, 160*(1), 351-368.

Özkan, G. (2010). Uluslararası Güç Dengeleri Bağlamında Uluslararası Finans Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Disiplinlerarası Bir Değerlendirme. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, 7*(27), 3-26.

Park, K. G., and Stańko, D. (2017). Macro-and Micro-Dimensions of Supervision of Large Pension Funds. *IOPS Working Papers on Effective Pensions Supervision*. No. 30, pp. 1-49

Patterson, B., and Galliano, M. (1999). The Feasibility of an International" Tobin Tax". European Parliament, *Economic Affairs Series*.

Prasad, E. S., Rogoff, K., Wei, S. J., and Kose, M. A. (2007). Financial Globalization, Growth and Volatility in Developing Countries. *In Globalization and Poverty* (pp. 457-516). University of Chicago Press.

Purohit, N., Adesara, D., Kedia, S., and Venkteshwar, A. (2019). Effect of Financial Globalization on Developing Countries. *International Journal of Management, 10*(4).

Schmukler, S. L. (2004). Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries. *Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review, 2*, 39-66.

Soederberg, S. (2002). The New International Financial Architecture: Imposed Leadership and'Emerging Markets'. *Socialist Register, 38*.

Spahn, P. B. (1996). The Tobin Tax and Exchange Rate Stability. *Finance* and *Development, 33*(2), 24-27.

Şenses, F. (2004). Neoliberal Küreselleşme Kalkınma İçin Bir Fırsat mı, Engel mi?. *Kalkınma ve Küreselleşme, 1*, 13-54.

TCMB. (2002). *Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri*. Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü, Ankara.

TCMB. (2015). Finansal İstikrar. Türkiye'de finansal istikrar gelişmeleri. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları. www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/dc3570d0-3eeb-4393-9c4d-75d7e066c5f2/TCMB_KITAPCIK_2014.pdf (Erişim tarihi: 15 Mayıs 2025).

Tiryaki, G. (2009). Küresel Krizlerin Gölgesinde Yeni Bir Global Finansal Mimariye Doğru. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 57, 34-42.

Tiryaki. G. (2023). *Bankacılık Sektöründe-Basel Sermaye Uzlaşıları-Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu Gerçekten Yeterli midir? Kaldıraç Oranı'na ve Daha Güçlü Bir Bankacılık Düzenleme Çerçevesine İlişkin Değerlendirmeler*. www.bymvakfi.org.tr/article/9 (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2025).

Van Waeyenberge, E. (2017). The post-Washington Consensus. In The Essential Guide to *Critical Development Studies* (pp. 205-214). Routledge.

Watson, M. (2016). Tobin tax. Encyclopedia Britannica. www.britannica.com/money/Tobin-tax (Erişim tarihi: 9 Mayıs 2025).

Yalçınkaya, T. (2016). *Küresel Kapitalizm ve Ekonomi Politikaları.* Bursa: Ekin Yayınevi.

Yıldırım, O. (2015). Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterleri. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar,* (609), 9-21.

Yusufoğlu, A., Akçay, F., Küçükşahin, H., and Çiftçi, T. E. (2015). Tobin Vergisi Tartışması. *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi: Bildiriler*.